

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Andra Kammaren. N:o 29.

Lördagen den 5 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet m. m. *A. T. Odelberg* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft i Göta elf vid Trollhättan.

Den kongl. propositionen bordlades.

§ 2.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts vid kammarens senaste sammanträde aflemnade propositioner till Riksdagen:

angående pension *dels* åt enkor och barn efter personer, som ljtutit döden i anledning af en för statens räkning verkställd profskjutning, *dels ock* åt en vid samma tillfälle skadad arbetare; och angående pension åt aflidne kaptenen J. A. F. Grahms dotter.

§ 3.

Herr *G. O. Wallenberg* afgaf en motion, n:o 180, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående provisoriska anordningar vid Stockholms centralstation m. m.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

§ 4.

Till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande n:o 31, i anledning af *dels* Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken, till lag om ändring i 14 kap. jordabalken, till lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar, till lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen samt till lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken

m. m.
(Forts).

6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol, dels två med föranledande af nämnda proposition väckta motioner.

Genom en den 24 sistlidne januari dagtecknad proposition, n:o 24, som blifvit till lagutskottet hänvisad, hade Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga propositionen bifogade förslag till

1:o lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken;

2:o lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken;

3:o lag om ändring i 14 kap. jordabalken;

4:o lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar;

5:o lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen; samt

6:o lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol.

I sammanhang med nämnda proposition hade lagutskottet till behandling förehaft två särskilda i anledning af densamma inom Andra Kammaren väckta, till utskottet öfverlemnade motioner, den ena, n:o 165, af herr *G. Olofsson* i Åvik angående utsträckt befogenhet för häradsnämnd vid fällande af dom och den andra, n:o 166, af herr *H. A. Segerdahl*, afseende förändringar i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, i fråga om dels eds afläggande och innehåll, dels behörighet för den domstol, dit vittne varit kalladt, att bestämma vittnesersättnings belopp.

Utskottet hemstälde,

a) att Riksdagen, under förklarande att Kongl. Maj:ts ofvanberörda proposition icke kunde i oförändradt skick bifallas, måtte med anledning af propositionen samt med bifall till herr Segerdahls förenämnda motion, i hvad densamma afsåge 17 kap. 20 § i förslaget till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, för sin del antaga af utskottet delvis omarbetade förslag till

1:o lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken;

2:o lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken;

3:o lag om ändring i 14 kap. jordabalken;

4:o lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar;

5:o lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen; samt

6:o lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning af utländsk domstol.

b) att Riksdagen ville, i anledning af herr Olofssons förevarande motion, för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse af 23 kap. 2 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 23 kap. 2 § rättegångsbalken skall

erhålla följande ändrade lydelse: När dom å häradssting fällas skall, underrättade härads höfding nämnden om saken och de skäl deri äro, så ock hvad lag i ty fall säger. Äro af nämnd minst tre fjerdedelar från härads höfding skiljaktige och om en mening ense; gälla den mening, och svare de, som derom sig förenat, för dom sin. Eljest stånde vid det, som härads höfding rättvist pröfvar.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1903.

c) att Riksdagen måtte, i anledning af herr Segerdahls motion, i hvad den afsåge ändrad lydelse af ed och ordningen för densammans afläggande, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida och i hvad mån en om-arbetning af i 17 kap. rättegångsbalken befintliga stadganden om lydelse af ed och ordningen för dess afläggande kunde anses böra ega rum, samt för Riksdagen framlägga förslag till de ändrade lagbestämmelser i ämnet, som kunde finnas erforderliga och lämpliga.

Sedan ärendet anmälts till handläggning samt kammaren på hemställan af herr talmannen beslutat, att de särskilda momenten under *punkt a)* skulle hvart för sig föredragas, företogs nu nämnda punkt till behandling, dervid i fråga om *mom. 1:o*, angående förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, ordet lemna-des till

Herr Zetterstrand, som yttrade: Med afseende å föredragningen tillåter jag mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att den må ega rum på följande sätt:

att det nu ifrågavarande utlåtandet föredrages punktvis;

att det under litt. a) *mom. 1* upptagna lagförslaget föredrages paragrafvis;

att vid föredragning af första paragrafen i första lagförslaget diskussionen må röra sig om förslagen i deras helhet;

att af lagförslagets paragrafer icke uppläsas andra än de, be-träffande hvilka uppläsning begäres;

samt att, för den händelse utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet lemnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de paragrafer, hvilka blifvit med eller utan ändring af ena eller andra kammaren godkända, föreslå sådana jemkningar, som af ifråga-satta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Denna herr Zetterstrands hemställan blef af kammaren bifallen.

Härefter föredrogs *16 kap. 3 §*, och yttrade dervid:

Herr Redelius: Om jag rätt förstod kammarens nyss fattade beslut, så skulle, vid föredragningen af denna paragraf, diskussionen få röra sig om förslagen i deras helhet. För så vidt denna uppfattning är riktig, skall jag be att få framställa ett par små anmärk-

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

ningar, som mera hafva karakteren af en förfrågan till de på detta område mera kunnige och erfarne ledamöterna. Svaret på denna fråga skall måhända kunna nöjaktigt utreda och på ett tillfredsställande sätt förklara de dubier jag i två punkter hyser. Den ena punkten rör sjelfva principen fri bevispröfning och den andra ordförandens i underdomstol ökade befogenhet.

Hvad första punkten beträffar, ber jag få förutskicka den erinringen, att för några år tillbaka en min studiekamrat, sedermera ledamot af högsta domstolen, på min begäran vid enskild sammankomst sökte förtydliga, hvad meningen vore med den s. k. fria bevispröfningen. Denne man, hvars omdöme för mig vägde mycket, var högt uppskattad icke endast för sin redbara karakter utan äfven för sina gedigna juridiska kunskaper; han förklarade bland annat, att innebörden var att frigöra *domstolen* från de tränga former, som ansågos utgöra hinder för den att vid alla tillfällen afkunna tillfredsställande utslag. Klagomål hade nemligen höjts under förmenande, att den materiella rätten i lagskipningen vore i fara att drunkna i juridiska former, och att det många gånger mindre vore fråga om hvem som i hvarje sak hade materiel rätt än om hvem som hade formell rätt, d. v. s. att den, som icke hade materiel rätt, dock kunde vinna en rättegång derigenom, att han bättre än motparten kände och kunde begagna de juridiska formerna. För att komma från detta förhållande, som vid ett eller annat tillfälle ansågs hafva medfört otillfredsställande domar, ville man lemna domstolen mera frihet vid bedömandet af den utrednings och den bevisnings värde, som i hvarje särskildt fall föreläge. Detta med mera förklarades på ett för mig tillfredsställande sätt, hvarför jag från min ståndpunkt och efter det ringa mått jag kunde fatta hithörande frågor mycket tilltalades af sjelfva principen. Från den tiden har jag också ställt mig på basis af friare bevispröfning inför rätta. Jag borde därför i princip ej hafva något att erinra mot förevarande lagförslag. Likväl har jag en anmärkning att göra mot detsamma, den nemligen, att den fria bevispröfningen mindre tyckes skola tillkomma domstolen i dess helhet — jag tänker nu särskildt på underdomstolarne på landet — än sjelfva ordföranden. Den fria bevispröfningen synes mig mera gå ut på att frigöra rättens ordförande personligen än domstolen i dess helhet från de band, som hittills förefunnits, då ordföranden nödgats fästa lagenligt afseende vid den bevisning, som har åvägabragts och som gjort att han varit tvungen att mot sin vilja fälla ett visst utslag. Jag önskar således, att icke endast ordförandens utan äfven rättens öfriga ledamöters frihet att pröfva bevisen måtte lagfästas. Ty ju större frihet man lemnar åt ordföranden, ju nödvändigare blir det, att de praktiske, erfarne och opartiske männen få ett ord med i laget. Att detta förslag i flera punkter synes gifva domstolens ordförande för stor rätt betydelse, så vidt jag förstår, bland annat deraf, att ordföranden skall ha rätt att afgöra, huruvida det för en saks utredning må erfordras syn eller ej, huruvida sakkunnige behöfva anlitas, samt att, om han besluter att synemäns eller sakkunniges utlåtanden skola inhemtas,

han, så vidt jag fattat förslaget rätt, tillerkännes rättighet att vid dessa utlåtanden fästa det afseende han för godt finner. Då jag trott, att hittills såsom rättsgrundsats gält, att den edsvurna nämnden skulle anses kompetent att bedöma en hel mängd dylika frågor, har jag ansett, att nämndens befogenhet borde vidgas i samma grad som ordförandens. Dessa äro de anmärkningar, som jag har att göra mot föreliggande förslag; dock anser jag, att om lagutskottets hemställan under litt. b), hvilken snart kommer att föredragas, af Riksdagen och Kongl. Maj:t godkännes och nämndens inflytande och betydelse vid domsluts fällande sålunda äfven ökas, de största betänkligheterna mot förslaget i fråga blifvit neutraliserade. Jag kan därför, under vilkor af bifall till lagförslaget under litt. b., vara med om att godkänna förevarande lagförslag.

Jag har redan i början af diskussionen velat uttala denna min åsigt för den händelse den hos på förevarande område mera förfarne och kunnige ledamöter skulle anses förtjena något afseende, men skall, herr talman, för ögonblicket icke framställa något yrkande.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Mina herrar! Herrarne hafva nog litet hvar funnit, att det nu föreliggande lagförslaget alls icke innebär någon omstörtning af de bestående förhållandena. Hvad har man då afsett med lagförslaget? Jo, man har afsett, att ifrågasvarande gamla bestämmelser måtte bättre sammanföras än förut har skett. Man har afsett att ytterligare fortgå på samma de partiella reformernas väg, som man förut vid vidtagande af förändringar i rättegångsbalken beträddt. Man har vidare afsett, att, då till följd af nuvarande lagens ålder praxis i många delar har gått ett stycke framom lagen, man nu skulle legalisera den sålunda uppkomna praxis. Lagförslaget afser således i hufvudsak att legalisera den praxis, som redan allmänligen gäller vid våra domstolar. Lagförslaget afser äfven att i de fall — och dessa äro icke få — der denna praxis till följd af ofullkomliga bestämmelser i lagen är olika vid olika domstolar, genom mera tydliga och klara bestämmelser bringa praxis till enhetlighet, till nytta för domstolarnes anseende och till nytta för allmänheten.

Man har vidare gjort åtskilliga partiella förändringar, gående ut derpå, att vittnesjäfven, hvilka förut i svensk lag varit allt för många, i väsentlig mån inskränkts. Man har äfven stadgat en hittills icke förefintlig editionspligt. Jag tror således, att det icke bör innebära någon fara att antaga detta förslag, men att å andra sidan ganska stora fördelar böra vara förknippade med dess antagande.

Nu har man emellanåt hört, att det råder en viss rädsla för den fria bevispröfningen. Denna rädsla hör emellertid, synes det mig, vara i ganska väsentlig mån förringad derigenom, att det nu föreliggande lagförslaget ur vår gamla lag upptagit en bestämmelse, om hvilken man kan säga att den reglerar bevispröfningen, den bestämmelsen nemligen att verkan af fullt laga bevis tillagts två med hvarandra sammanstämmande vittnens utsago, der icke på grund af särskilda förhållanden annorlunda påkallas.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

En kamrat, från lagutskottet, som här nyss haft ordet, har sagt, att han visserligen för sin del är med om lagförslaget, men att han hade en invändning att göra mot detsamma. Denna invändning gick ut derpå, att, under det lagförslaget gäfve ökad frihet i bevispröfningen åt rättens ordförande, förslaget icke gäfve samma ökade frihet åt nämndens ledamöter. Men det är väl gifvet, att, i och med det att rättens ordförande får ökad frihet vid bevispröfningen, rättens öfrige ledamöter äfven erhålla ökad frihet i sådant afseende. En annan sak är deremot, huruvida man bör åt nämnden bereda ett ökad inflytande i allmänhet. Hvad denna fråga beträffar, får jag säga, att jag är minst lika intresserad af densamma som den talare, hvilken nyss hade ordet. Äfven jag önskar lifligt, att nämnden måtte beredas ökad inflytande vid rättens förhandlingar. Detta är emellertid en sak. En annan sak är, huruvida man bör uppställa såsom fordran för antagande af lagförslaget, att nämnden erhåller ett sådant ökad inflytande. Så långt vill jag icke gå. Jag anser, för min del, att såväl Riksdagens Första som dess Andra Kammare, såväl de konservative som de liberale, böra hafva samma intresse af att få denna del af vår rättsordning moderniserad, på det att det stora arbete, som är nedlagdt derpå, icke måtte vara förgäfvat. Det blir sedermera en annan sak, om man vill vara med om att skänka nämnden ökad inflytande. Jag hoppas, att detta måtte ske. Jag önskar det innerligt. Men jag vill icke uppställa det såsom ett vilkor, ty jag anser icke det vara fullt rätt att med hvarandra sammankoppla två frågor, som dock icke hafva det obestriddiga sammanhang, som den förre talaren ansåg.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den nu föredragna §.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Paragrafen godkändes.

16 kap. 4 och 9 §§ samt 17 kap. 1—5 §§.

Godkändes.

17 kap. 6 § skulle enligt utskottets förslag erhålla följande lydelse:

Är vittne, som blifvit lagligen kalladt, ej tillstädes, när målet företages till behandling, och visas ej laga förfall, dömes att böta tio daler eller mera, högst två hundra daler; och förelägge rätten vittnet vid vite att inställa sig å annan tid. Föreläggande, hvarom nu är sagdt, skall vittnet delgifvas. Kommer ej vittnet ändå, må vittnet till rätten hemtas. I brottmål, deri den tilltalade hålles häktad, må rätten genast låta hemta vittne, som utan styrkt laga förfall uteblifvit. Afstår den, som låtit kalla vittnet, från sin begäran om vittnets hörande, eller kommer eljest frågan derom att förfalla; må ej vittnet sedan för uteblifvande dömas till böter eller fällas att utgifva vite.

Hvad nu är stadgadt om påföljd för vittnes uteblifvande skall dock i de fall, då vittnet enligt lag är berättigadt att erhålla förskott

å resekostnad, ej ega tillämpning, med mindre visas, att sådant förskott till vittnet erlagts eller erbjudits.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

I afseende å denna paragraf hade reservationer afgifvits:

af herr *Zetterstrand*, hvilken ansett första punkten af denna paragraf böra inledas sålunda:

»Kommer vittne, som blifvit lagligen kalladt, ej tillstädes, och visas ej laga förfall, — —»; och

af herrar *Zetterstrand*, *Andersson* i Helgesta, *Lindhagen*, *Nilsson* i Skärhus, *Sjöberg*, *Jönsson* i Gammalstorp, *Redelius* och *Gussing*, hvilka ansett fortsättningen af nämnda punkt böra erhålla följande lydelse:

— — »dömes att böta tio daler eller mera, högst ett hundra daler; och förelägge rätten vittnet vid vite att inställa sig å annan tid».

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr *Zetterstrand*: Herr talman! Som herrarne torde finna, har jag vid denna punkt afgifvit tvenne särskilda reservationer. Den första af dessa reservationer afser det förhållande, att under det att 17 kap. 3 § rättegångsbalken enligt nu gällande lag stadgar, att »kommer ej vittne, som stämtdt är; böte så och så mycket», så har nu föreslagits följande förändrade lydelse: »Är vittne, som blifvit lagligen kalladt, ej tillstädes när målet företages till behandling, och visas ej laga förfall, dömes att böta» etc. Nu har mig veterligen någon olägenhet ej försports af lagens nuvarande stadgande, att om vittne, som är stämtdt, icke kommer, vittnet skall böta. Jag kan därför icke finna, hvarför man tillagt, att vittnet skall böta, derest det ej kommer tillstädes redan när målet företages till behandling. Det är nu gifvetvis önskvärdt, att vittnet är tillstädes, när målet företages till handläggning. Sådant är ju lämpligt. Men en annan sak är, om ett vittne, som händelsevis varit förhindradt att komma, när målet uppropades till handläggning och därför kommit senare, men dock medan handläggningen ännu pågått, verkligen bör bötfällas, därför att det icke passat på vid uppropet. Jag tycker, att detta vore något hårdt. Lagutskottet har också i motiven, sid. 23, yttrat: »Om vittne icke är tillstädes vid målets upprop till handläggning, men sedan infinner sig och får aflägga vittnesmål, synes något ansvar alltså icke böra ifrågakomma.» Det är äfven min mening, att något ansvar då icke bör ifrågakomma. Men om man icke vill, att det skall ifrågakomma, så anser jag icke, att man bör tillägga orden: »när målet till behandling företages». Nu är jag visserligen ense med lagutskottet derom, att det väl icke komme att inträffa många gånger, att en domstol bötfälde ett vittne, därför att vittnet icke infunnit sig vid början af handläggningen. Jag skulle icke bötfälla ett sådant vittne, om ett dylikt fall förekomme vid den domstol, der jag tjänstgör, och jag tror, att de allra flesta domare icke heller skulle göra det. Men jag kan tänka mig, att någon domare af en eller annan anledning — möjligen af okunnighet eller

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken

m. m.
(Forts.)

af allt för långt drifven formalism — ginge derhän, att han tillämpade lagen på det sätt, som jag tycker att ordalagen verkligen gifva anledning till, samt bötfälde ett vittne, som icke varit tillstädes vid målets företagande till handläggning. Jag vill fråga, om man kan säga, att en sådan domare handlat lagstridigt. Jag tror icke detta. Han har handlat oklokt, men detta får han icke böta för. Lagstridigt har han deremot icke handlat. Jag vill icke, att en sådan fallgrop skall finnas, och har därför för min del ansett, att ifrågasvarande ord böra utgå och att man bör återgå till den gamla bestämmelsen: »Kommer icke vittne, som stämtdt är; böte» etc. Nu har jag inom lagutskottet icke vunnit något understöd för min mening, och jag har därför ingen anledning att tro, det man inom kammaren kommer att biträda densamma. Jag skall därför icke derom göra något yrkande. Har någon annan samma uppfattning som jag, så må det stå honom fritt att ansluta sig till min mening. Detta beträffande den första reservationen.

Sedan har jag beträffande samma § reserverat mig i ett annat hänseende. Jag har nemligen i likhet med en hel del af denna kammares utskottsledamöter yrkat, att böterna måtte, i olikhet mot hvad dervidlag af utskottet blifvit föreslaget, bestämmas så, att uteblifvet vittne skall böta 10 daler eller mer, dock högst 100 daler, i stället för att, såsom utskottsmajoriteten har hemställt, bötesbeloppet skulle sättas till 10 daler eller mera, dock högst 200 daler. Nu kan man ju, då en *svarande*, som uteblir, efter de nuvarande lagbestämmelserna fällas till böter af 10 daler eller mer, dock högst 200 daler, i likhet med utskottets majoritet tycka, att skäl äfven föreligga, att jemväl vittne skall vara underkastadt samma bötesbestämmelser. Men jag ber deremot att få invända först och främst det, att man ej kan påräkna, det ett vittne skall hafva alldeles samma intresse af målet och alldeles samma skyldighet beträffande detsamma, som en svarandepart har. Det är det ena. Vidare ber jag att få erinra äfven om en annan sak, nemligen den, att lagens förra bestämmelser gingo ut på att en svarande skulle böta för utevaro 4 daler, men ett vittne 3 daler, och att således vittnesplikten förr var mindre än svarandens plikt. Och jag vet verkligen icke, hvarför ej vittnesplikten skall vara mindre äfven nu.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till den af mig och flere medreservanter påyrkade förändringen i paragrafen, gående ut på att beloppet 200 daler måtte sänkas till 100 daler.

Herr Redelius: Jag har instämt med herr Zetterstrand beträffande reservationen vid andra punkten af denna paragraf och det i denna reservation gjorda yrkandet. I fråga om första punkten af samma paragraf framställes ju af herr Zetterstrand intet yrkande.

Men jag har icke begärt ordet endast för att säga detta, utan också för att göra några erinringar angående ett föråldradt uttryck, som förekommer i denna paragraf, liksom på så många andra ställen i våra lagar, nemligen ordet »daler», som ju betecknar en myntsort,

hvarmed vi numera ej räkna. Detta uttryck har varit under diskussion i utskottet, hvilket jag här velat omnämna, men det har der ansetts möta allt för stora svårigheter att få detta ord utbytt mot en mera tidsenlig myntbeteckning i en så partiel lag som denna, emedan detta skulle nödvändiggöra en mängd analogo ändringar i en hel del andra lagrum. För min del synes det mig dock, som om tiden nu kunde vara inne att äfven i lagarne frångå en benämning, som man redan sedan lång tid tillbaka i praktiska lifvet och eljest kommit ifrån; och då man ju någon gång måste börja dermed, tyckes det mig vara lämpligt, att man gör början med ett nytt lagförslag, låt vara att detta är partielt. Och därför tager jag mig friheten hemställa, att kammaren äfven ville besluta, att benämningen »daler» måtte utbytas mot »kronor», hvarvid de siffror, som angifva bötesbeloppet, böra minskas till hälften, enär det ju anses vara en juridisk princip, att en daler skall sättas lika med 50 öre.

Jag får därför, herr talman, yrka bifall till den af herr Zetterstrand m. fl. afgifna reservationen, dock med den ändring, att uttrycket »tio daler eller mera, högst ett hundra daler» ändras till »fem kronor eller mera, högst femtio kronor» etc.

Häruti instämde herrar *Spånberg, Göthberg, Hammarström, Anderson* i *Hasselbol och Högstedt*.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Hammar skjöld*: Till en början ber jag att få vitsorda, att den tolkning af § 6, som utskottet på sid. 23 i betänkandet gifvit, är fullkomligt öfverensstämmande med afsigten hos de personer, som gifvit lagförslaget dess affattning. Meningen med denna § är just den, som utskottet uttryckt, då det »säger, att vittne ej bör fällas till ansvar för utewaro i andra fall, än då på grund af vittnets uteblifvande vittnesförhöret uppskjutes till annat rättegångstillfälle. Om vittne icke är tillstädes vid målets upprop till handläggning, men sedan infinner sig och får aflägga vittnesmål, synes något ansvar alltså icke böra ifrågakomma, lika litet som då den, hvilken påkallat vittnet, afstår från dess hörande eller frågan härom eljest förfaller.»

Det är, som jag sade, just detta, som är meningen.

Den af herr Zetterstrand gjorda reservationen, enligt hvilken paragrafens lydelse bör ändras så, att den skulle komma att heta: »Kommer vittne, som blifvit lagligen kalladt, ej tillstädes, och visas ej laga förfall — —», kunde möjligen komma att föranleda en tolkning, som helt säkert ej är afsedd af herr Zetterstrand, och som ej heller vore lämplig, nemligen att det skulle vara tillräckligt, om vittnet kommer på den utsatta dagen, äfven om, när vittnet kommer tillstädes, målet redan är handlagdt, parterna aflägsnat sig och målet måst uppskjutas till ett annat rättegångstillfälle. Afsigten med bestämmelsen om böter för vittne, som uteblifvit, är ju icke någon annan än den, att man derigenom vill skydda parts intressen mot onödigt uppskof med målet; och af denna grund följer då, att, lika litet som ett vittne bör bötfällas, när uppskof med målet icke

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

föranledes deraf, att vittnet kommit för sent, lika visst bör vittnet bötfällas, när i följd af uteblifvandet ett sådant uppskof blifvit af nöden.

Ur samma synpunkt måste äfven den frågan betraktas, huruvida man skall sätta maximum för böterna till 100 eller 200 daler. Afgörandet dervidlag beror på pröfning, huruvida de lägre böternas åsättande kan anses vara tillräckligt att trygga partens intressen mot uppskof med målet i följd af vittnes tredska. Enligt hvad uppgifvits, förekommer det stundom, att en svarandepart, ömsevis med att han sjelf uteblir och derigenom föranleder uppskof med målets handläggning, förleder eller mutar ett vittne att uteblifva och sjelf betalar böterna för vittnet. Är den uppgiften i afsevärdt omfång grundad, torde det vara tydligt, att man behöfver lika starka tvångsmedel för att förebygga tredska. när det är fråga om vittne, som när det är fråga om parten sjelf. Emellertid vare det långt ifrån mig att förneka, att utsättandet af det ena eller andra maximum härvidlag i viss mån är en smakfråga, och att man därför ej gerna kan med fullt bindande argument diskutera, huruvida 100 daler eller 200 daler utgöra ett riktigt maximum. Men så mycket är säkert, att, vare sig man sätter det ena eller andra beloppet såsom maximum, domstolarne vid ådömandet af böter komma att endast i sällsynta undantagsfall gå nära maximum. De komma vid bötesfällandet att gå nära maximum, blott då det förekommer alldeles särskilda omständigheter, blott då vittne gjort sig skyldigt till särskildt svåra försummelser.

Jag tror därför, att det ej ligger mycket stor praktisk vikt uppå huruvida man sätter 100 eller 200 daler såsom maximum, ty i det alldeles öfvervägande antalet fall komma böterna ej ens att gå upp till 100 daler, äfven om maximum skulle sättas till 200 daler. Något egentligt att erinra mot nedsättningen kan jag således ej ha, ty saken är ju i viss mån en smaksak. Dock kan ur opportunitetssynpunkt vara att erinra, att ju mer man riskerar att få olika beslut i de särskilda kamrarne, desto flere stötestenar kan lagförslaget få att öfvervinna på sin återstående väg.

Hvad angår det af en ärad talare framställda yrkandet, att man skulle utbyta den ålderdomliga myntsarten daler mot nu gällande myntsart kronor, vore en sådan ändring utan tvifvel önskvärd; och det är allbekant, att i nyare författningar utsätts bötesbelopp och andra penningbelopp i nu gällande myntsart. Undantag härifrån göras endast för det fall, då det genom en nyare författning införes en delvis förändrad lydelse af en äldre författning. Så är ju fallet här. Här är nemligen fråga om att gifva en ändrad lydelse åt 17 kap. rättegångsbalken, tillkommen på 1730-talet, alltså på en tid, då man ej hade en aning om myntsarten kronor; och det skulle nog taga sig besynnerligt ut, om man i det ena kapitlet hade den moderna benämningen kronor, men i ett annat kapitel åter i samma balk den gamla myntbeteckningen daler. Det har blifvit så invandt i det allmänna föreställningssättet hos alla dem, som ha med lagarnes tillämpning att göra, huru dessa daler skola evalveras i kronor,

att någon inskränkning i rättssäkerheten lika litet följer deraf som af det förhållandet, att i tryckfrihetsförordningen bötesbeloppen äro angifna i riksdaler banko i stället för i kronor. Något skäl till ändring i den af herr Redelius påyrkade riktningen tror jag således för min del icke vara för handen.

När jag nu första gången vid behandlingen af detta lagförslag tagit till orda, kan jag ej underlåta att begagna tillfället att uttala min synnerligen stora tacksamhet och tillfredsställelse öfver det välvilliga mottagande, som lagutskottet — derutinnan följande högsta domstolens föredöme — egnat den kongl. propositionen. Och jag vågar på grund deraf uttrycka den förhoppningen, att denna segslitna lagstiftningsfråga, som tagit i anspråk så mycket arbete inom och utom Riksdagen, ej nu måtte vara långt ifrån sin lösning.

Hvad angår de af utskottet gjorda förändringarne, är jag villig erkänna dem till öfvervägande del vara förbättringar ur redaktionel eller saklig synpunkt; blott i ett par punkter af icke särdeles stor praktisk betydelse skall jag tillåta mig att, när tider blir, framställa några erinringar.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Det sista anförandet behöfver jag icke bemöta i hvad det afsåg ett vederläggande af min första reservation, då jag ju icke beträffande densamma gjort något yrkande.

Hvad återigen frågan om bötesbeloppets storlek angår, om det skall sättas till högst 100 daler eller högst 200 daler, vill jag erinra, att Riksdagen visserligen har tillförne begärt, att det måtte bestämmas högre böter för vittnen, som uteblifva, enär de hittills varande bötesbestämmelserna derom visat sig vara alldeles otillräckliga, men att det dock är att märka, att de förutvarande böterna utgjorde i detta fall 3 daler och att det nu är fråga om att höja dem till högst 100 eller också 200 daler, så att äfven om den mindre höjningen genomföres, blir dock ökningen af bötesbeloppet mycket väsentlig. Man har äfven att betänka, att dessa bötesbestämmelser äro tillämpliga för den händelse vittnet uteblir vid första rättegångstillfället; är det fråga om ett mycket viktigt mål, lär nog domstolen icke underlåta att åsätta mycket höga viten för den, som uteblir för andra gången han skall vittna. Jag tror därför på grund häraf, att kammaren mycket lugnt kan taga det lägre beloppet, och jag tror icke, att ett sådant beslut kan på något sätt äfventyra lagförslaget fall.

Hvad angår det af herr Redelius gjorda yrkandet, att ordet daler måtte utbytas mot den moderna benämningen kronor, vill jag i likhet med herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet alldeles bestämdt motsätta mig en sådan ändring. Är det fråga om en ny lag eller en ny författning, är det alldeles gifvet, att man använder benämningen kronor, men när det är fråga om att ändra ett kapitel i en redan befintlig balk, i hvilken det i snart sagt hvart enda kapitel förekommer termen daler, kan det icke vara riktigt att i ett enstaka kapitel använda benämningen kronor.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

Deremot har jag samma uppfattning som herr Redelius, att det vore önskligt, om man så snart som möjligt kunde komma ifrån denna benämning daler. Detta kunde ju ske derigenom, att man helt generellt beslutade, att öfverallt i balkarne, der benämningen daler förekommer, liksom på andra ställen i lagarne, der det förekommar riksdaler banko, riksgälds eller specie, penningbeloppet evalverades till kronor. Huru sådant lämpligen bör kunna ske, må tillkomma regeringen att uttänka. Men icke kan det vara skäl att i ett kapitel af en balk införa benämningen kronor, när i de öfriga kapitlen i samma balk och alla öfriga balkar kvarstår benämningen daler.

Herr *Sjöberg* instämde häruti.

Herr *Jansson* i *Krakerud*: Jag anhåller att få yrka bifall till herr *Zetterstrands* första reservation. Af hvad vi hört från statsrådsbänken finna vi, att de böter, som det här gäller, verkligen böra påläggas. Det förekommer, synnerligast på landsbygden, mycket ofta, att unga häradshöfdingar förordnas att hålla ting, och man kan därför icke vara förvissad om att icke i åtskilliga fall, för att icke säga många, vittnen skulle onödigtvis blifva pålagda böter. Tingslokalerna äro trånga och fyllda med folk, och vittnet saknar i många fall förmåga att följa målens gång, hvilket gör, att det kan vara ute eller afsides vid det tillfälle, då det mål påropas, i hvilket det skall vittna, och då skulle detta vittne kunna bötfällas för att det icke varit närvarande. Deremot kan jag icke finna, att det skulle kunna medföra några olägenheter, om vi antoge herr *Zetterstrands* reservation, som innehåller: »kommer vittne, som blifvit lagligen kalladt, ej tillstädes, och visas ej laga förfall, — — —» etc. Om vittnet således icke kan visa laga förfall för utevaro, kan det alltså påläggas böter.

Af dessa nu anförda skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr *Zetterstrands* första reservation.

I detta anförande instämde herrar *Bromée* i *Billsta*, *Jansson* i *Edsbäcken*, *Olofsson* i *Digernäs* och *Hultkrantz*.

Herr *Hammarström*: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet vid behandlingen af denna paragraf, men då herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet stält sig afvisande mot det yrkande af herr *Redelius*, i hvilket jag instämt, nemligen att bötesbeloppet måtte uttryckas i kronor i stället för i daler, ber jag att få säga några ord.

Herr statsrådet sade, att de, som tillämpa lagarne, mycket väl veta, huru mycket daler motsvarar i nu gällande mynt. Ja, det är alldeles riktigt, men det är icke nog med att de, som tillämpa lagarne, veta detta, utan äfven den stora allmänheten bör förstå lagens text och hvad den betyder. Derfor anser jag för min del, i likhet med herr *Redelius*, att tiden är inne att så småningom, allt efter som nya lagar tillkomma, använda nu gällande myntbenämning i

stället för en 200 år gammal sådan. Om det icke går an att sätta in den nya myntbenämningen i sjelfva lagtexten, emedan den gamla förekommer på en mängd andra ställen i lagen, undrar jag, om det icke kan gå an att i en parentes eller i en not sätta ut hvad penningbeloppet motsvarar i kronor, så att man slipper att i det oändliga hålla på med den gamla myntbenämningen.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

Jag ber, som sagdt, att få instämma med herr Redelius i hans yrkande.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman, mina herrar! Då ingen här yrkat bifall till det högre bötesbeloppet, har jag icke någon anledning att i det afseendet ingå på något bemötande. Deremot vill jag fästa mig vid hvad herr statsrådet sade, att det kunde förekomma fall, då en målsegare skulle vilja på ett eller annat sätt ersätta ett vittne för att det uteblir, och att man därför borde bestämma det högre beloppet. Jag tror, att den, som vill drifva saken så långt, att han betalar ett vittne för att det skall uteblifva och målet derigenom uppskjutas, icke skall sky att betala det högre beloppet. Jag anser därför det bötesbelopp, som här är ifrågasatt, eller 100 daler, vara alldeles tillräckligt och ber att få yrka bifall till den reservation, som afser denna punkt i paragrafen.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen framställda särskilda propositioner godkände kammaren paragrafens lydelse i enlighet med utskottets förslag, dock med de ändringar deri, som i ofvan omförmälta, i afseende å paragrafen afgifna två reservationer föreslagits.

17 kap. 7 §.

Godkändes.

För 17 kap. 8 §, som härefter föredrogs, hade föreslagits denna lydelse:

Eger den, som till vittne åberopas, del i saken, ändå att han ej förer talan i målet, eller kan han af dess utgång vänta synnerlig nytta eller skada; vare han i det mål jäfvig att vittna.

I mål, som angår kommun, bolag eller förening, vare medlem af eller delegare i den samfällighet ej i denna egenskap jäfvig att vittna, der han icke är enligt lag omedelbart och personligen ansvarig för samfällighetens förbindelser eller kan vänta synnerlig nytta eller skada af målets utgång.

Har i brottmål målsegande förklarat sig ej vilja föra talan, må han ändå ej höras såsom vittne. Embets- eller tjänsteman eller den, som är förordnad eller vald att förrätta offentligt tjänsteärende eller utöfva annan allmän befattning eller kallad att tillhandagå vid offentlig förrättning, vare dock ej i egenskap af målsegande jäfvig att om brott, som blifvit emot honom begånget under utöfningen af embetet, tjänsten eller uppdraget, afgifva vittnesmål, der han förklarat sig ej vilja föra talan och annat vittne ej är att tillgå. I

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken

m. m.
(Forts.)

fråga om brott, som blifvit föröfvadt mot två eller flere, pröfve rätten efter omständigheterna, huruvida den ene af dem må vittna om det, som händt den andre.

Den, som skäligen misstänkes för brott eller delaktighet deri, må ej höras såsom vittne angående brottet.

Sedan paragrafen föredragits, yttrade:

Herr Johnsson i Bollnäs: Den förändring af denna paragraf, som är föreslagen af Kongl. Maj:t och utskottet, synes mig vara af högst betänklig art. I det allmänna rättsmedvetandet ingår, att ett vittne skall vara så vidt möjligt opartiskt och att det icke skall hafva någon nytta eller skada af vittnesmålet samt att det icke skall föreligga några särskilda förhållanden, som kunna påverka vittnets utsago i den ena eller andra riktningen. Dessa grundsatser tror jag äro rigtiga och allmänt erkända; något missnöje i detta afseende har, så vidt jag vet, icke kunnat påvisas. Nu har man emellertid slagit in på en helt annan väg. I första stycket af paragrafen har man insatt ordet »synnerlig» framför »nytta och skada». Men hvad menas med »synnerlig nytta» eller »synnerlig skada», när det är fråga om att bedöma, i hvad mån ett vittnes utsago kan påverkas af den der nyttan eller skadan? I andra stycket af samma paragraf har man intagit den bestämmelsen att delegare i bolag eller medlem af förening skulle vara ojäfvig att vittna i mål, som angår bolaget eller föreningen. Dessa skulle dock påtagligen vittna i egen sak. Om en sådan bestämmelse, som den nu föreslagna blir lag, skall likväl säkerligen aldrig dess innehåll komma att ingå i det allmänna rättsmedvetandet, utan man kommer nog alltid att hafva den uppfattningen, att en delegare i bolag eller medlem af förening vittnar till bolagets eller föreningens fördel. De betänkliga följder, som här af skulle uppstå, äro icke svåra att inse. Man bör så vidt möjligt aflägsna allt, som kan gifva sken af att ett vittne af en eller annan anledning uttalar sig till förmån för den ena eller andra parten, och detta är naturligtvis så mycket mera nödvändigt, som enligt vår rättsordning vittnes utsago tilläggas synnerligen stor betydelse för sjelfva målets afgörande.

Jag kan sålunda icke låta denna fråga gå mig obemärkt förbi, utan jag vill för min enskilda del inlägga en kraftig reservation mot ett system eller en princip, som förr eller senare skall visa sig medföra misstroende om ovdelen i vår rättskipning.

Jag ber, herr talman, med anledning här af att få yrka, att ordet »synnerlig» måtte utgå i första stycket af paragrafen och att i andra stycket måtte uteslutas orden »bolag eller förening» och att således detta stycke kommer att få följande lydelse: »I mål, som angår kommun, vare medlem af kommunen i denna egenskap ej jäfvig att vittna, der han icke är enligt lag omedelbart eller personligen ansvarig för kommunens förbindelser eller kan vänta personlig nytta eller skada af målets utgång.»

Jag yrkar, herr talman, bifall till detta mitt ändringsförslag.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! I mitt första anförande tog jag mig friheten nämna, att en af fördelarne med detta lagförslags antagande skulle vara den, att antalet vittnesjäf, som enligt vår lag är ganska stort, blefve inskränkt. Förut har man varit jäfvig att vittna, om man varit delegare i bolag, som målet gält, men nu vill man, att ett dylikt stadgande icke längre skall absolut bibehållas. Jag ber att härvidlag få anföra ett exempel. Jag är delegare i ett jernvägsaktiebolag och har deri en aktie på 100 kronor, på hvilken jag säkerligen aldrig får någon utdelning. Men den omständigheten, att jag eger denna aktie, medför, att jag är jäfvig att vittna i mål, som angå bolaget. Så bör det emellertid icke vara, och det är därför som man satt in i lagförslaget, att man i dylika fall skall hafva »synnerlig nytta eller skada» af målets utgång, för att man skall vara jäfvig. Denna bestämmelse om att man skall hafva »synnerlig nytta eller skada» förefinnes redan nu med afseende å domarena, och den har der icke vållat några svårigheter vid tillämpningen. Är det då icke skäl, att vi äfven här med afseende å vittnen införa samma bestämmelse och sålunda minska jäfvens antal till stor fördel för den materiella rätten.

Jag hemställer om bifall till den nu föredragna paragrafen.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner godkände kammaren utskottets förslag.

17 kap. 9--11 §§.

Godkändes.

För 17 kap. 12 §, som härefter föredrogs, hade föreslagits denna lydelse:

Rättens ordförande tillfråge vittnet om dess ålder, yrke och hemvist; hvad derom upplyses skall i protokollet antecknas. Förekommer omständighet, hvilken rätten finner vara af särskild betydelse för bedömande af vittnets trovärdighet, varde sådant ock i protokollet anmärkt.

Ordet lemnades till

Herr Olofsson i Åvik, som yttrade: Jag för min del anser, att bestämmelsen i denna paragraf, att vittnet skall tillfrågas om sin ålder, är både öfverflödig och olämplig. Den har tillkommit med anledning af föreskriften i § 7, att vittne skall hafva uppnått 15 års ålder för att kunna få vittna. Jag tror, att rättens ordförande mycket väl bör kunna inse till följd af vittnets kroppsutveckling och utseende i öfrigt, om tvekan kan uppstå, huruvida ett vittne uppnått 15 år eller ej, och att han i så fall kan göra sig underrättad om huru härmed förhåller sig. Hvad vidkommer den bestämmelsen, att äfven äldre personer skola uppgifva sin ålder, anser jag den,

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Lag om ändring, i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

som sagdt, vara både onödig och fullkomligt olämplig. Jag tror mig icke träda grannlagenheten för nära, om jag påpekar ett förhållande, som torde vara för hela kammaren känt, nemligen att en stor del äldre ogifta kvinnor ytterst ogera vilja uppgifva sin ålder. Jag tror, att vi män icke till fullo kunna uppskatta den finkänslighet, som i detta fall vidläder qvinnan.

Det är egentligen skälet, hvarför jag påyrkar en ändring. Det är alldeles onödigt, att en äldre person, därför att han blifvit ålagd att vittna i ett mål, nödvändigtvis skall få sin ålder antecknad i protokollet, ty detta har för rättskipningen icke den allra ringaste betydelse.

Jag skulle för min del kunna inskränka mig till att yrka, att ordet »ålder» strökes, men då kammaren och lagutskottet möjligen kunna ha den åsigten, att, till följd af bestämmelsen i 7 § 1 mom., några närmare bestämmelser i detta afseende i denna paragraf böra införas, ber jag att få yrka återremiss af den föredragna paragrafen i det syfte jag nu angifvit.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner godkände kammaren paragrafen.

För 17 kap. 13 § hade Kongl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

Vittne må ej utan sitt medgifvande höras angående omständighet, hvars uppenbarande kan för åtal utsätta vittnet eller någon, till hvilken vittnet står i det förhållande 9 § omförmäler. Är genom allmän lag eller särskild författning någon ålagd att ej uppenbara hvad han på grund af embete, tjänst eller annan befattning får sig bekant; må han ej om sådant höras såsom vittne, med mindre han blifvit i laga ordning löst från sin förpligtelse. Ej heller må den, som blifvit anlitad att föra parts talan i rättegång eller deri honom biträda, utan hufvudmannens medgifvande höras såsom vittne om hvad han för fullgörande af det uppdrag fått sig förtrodt.

Enligt utskottets förslag skulle paragrafen erhålla denna lydelse:

Vittne må ej utan sitt medgifvande höras angående omständighet, hvars uppenbarande kan för åtal utsätta vittnet eller någon, till hvilken vittnet står i det förhållande 9 § omförmäler. Är genom allmän lag eller särskild författning någon ålagd att ej uppenbara hvad han på grund af embete, tjänst eller annan befattning får sig bekant; må han ej om sådant höras såsom vittne, med mindre han blifvit i laga ordning löst från sin förpligtelse. Utan parts medgifvande må ej heller någon höras såsom vittne om hvad parten för honom i förtroende och mellan fyra ögon omtalat, der ej fråga är om ärekränkning. Likaledes må ej den, som blifvit anlitad att föra parts talan i rättegång eller deri honom biträda, utan hufvudmannens medgifvande höras såsom vittne om hvad han för fullgörande af det uppdrag fått sig förtrodt.

Paragrafen föredrogs, hvarefter ordet lemnades till:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr grefve och talman, mina herrar! I denna paragraf föreslår utskottet en utsträckning af befrielsen från vittnespligten, då utskottet infogat orden: »Utan parts medgifvande må ej heller någon höras såsom vittne om hvad parten för honom i förtroende och mellan fyra ögon omtalat, der ej fråga är om ärekränkning.» Som bekant, fins det en författning från 1700-talet med liknande bestämmelser om att hvad mellan fyra ögon och i förtroende yppats icke skall behöfva omvittnas. Men denna bestämmelse gäller, enligt hvad likaledes är känt, endast brottmål. Det är således en utvidgning, och en högst betydande utvidgning, här är fråga om, då utskottet föreslår, att denna bestämmelse skulle komma att gälla äfven i tvistemål. Det förefaller mig, som om en dylik inskränkning i vittnespligten och utvidgning af friheten att undantaga vissa saker ifrån vittnesmål icke passade rätt väl i stycke med detta lagförslags hela tendens. Vidare skulle kunna anmärkas, att det undantag, som utskottet fogat vid sitt generella undantag, eller undantaget i fråga om ärekränkning, icke fått en affattning, som fullständigt täcker hvad som dermed åsyftas. Meningen torde hafva varit, att om en ärekränkning blifvit begången genom förtroliga yttranden till den ena personen efter den andra, så skulle det förtroliga i meddelandet icke fritaga den ärekränkande personen från straff därför. Der är således fråga om förtroliga yttranden, som innefatta sjelfva brottet.

Det är lätt att inse, att detta fall icke har någon analogi med det fall, då man tillåtit sig i förtroende yttra något angående en uppkommen rättsfråga af civil eller kriminel beskaffenhet. För att få någon analogi skulle man kunna tänka sig, att någon person i förtroende omtalat för en annan, att han vid något föregående tillfälle gjort sig skyldig till ärekränkning, och något speciellt undantag för detta fall lärer väl icke få anses vara af behovet påkalladt.

Utskottet har bibehållit den i propositionen förekommande bestämmelsen, att den, som blifvit anlitad att föra parts talan i rättegång eller deri honom biträda, ej må utan hufvudmannens medgifvande höras såsom vittne om hvad han för fullgörande af detta uppdrag fått sig förtrodt.

Eftersom man i allmänhet, då man rådgör med en advokat — *i allmänhet*, visserligen icke undantagslöst — talar med honom i förtroende mellan fyra ögon, kommer denna bestämmelse att till stor del täcka den förut meddelade bestämmelsen om undantagande från vittnesmål af hvad som blifvit i förtroende och mellan fyra ögon yppadt. Endast för ett undantagsfall, det speciella undantagsfallet i fråga om ärekränkning, skulle i allmänhet denna sista regel få något egentligt att betyda. Det har velat förefalla mig, att om skäl kunna anföras för den meningen, att friheten från skyldighet att aflägga vittnesmål bör i förevarande hänseende utsträckas så, att den skulle gälla äfven civila mål och icke, såsom nu är fallet, blott brottmål, borde dessa bestämmelser kunna med hvarandra samarbetas, så att de finge en enklare lydelse, som skulle underlätta

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
n. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbestämmelsen m. m.
(Forts.)

tillämpningen. Men jag upprepar ännu en gång, att jag har svårt att förstå, huruledes en så väsentlig inskränkning i vittnespligten, som här föreslagits i strid mot gällande lags bestämmelser i fråga om civila mål, kan anses vara motiverade i sammanhang med nu föreliggande förslag.

Gifvet är, att huru det nu än går här med denna punkt, kan en sådan detaljbestämmelse som denna icke influera på hela förslaget slutliga öde; men jag har i alla fall ansett mig böra göra dessa erinringar till den kraft och verkan det hafva kan.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Jag har i likhet med utskottets öfriga ledamöter varit med om, att i denna paragraf skulle inskjutas den af oss föreslagna tilläggsbestämmelsen, att: »Utan parts medgifvande må ej heller någon höras såsom vittne om hvad parten för honom i förtroende och mellan fyra ögon omtalat, der ej fråga är om ärekränkning.» Vi ha ansett det vara ytterst viktigt, att en sådan bestämmelse här inkomme för att ha någon motsvarighet till den gamla författningen, som handlade om ett likartadt ämne. Om nemligen icke en dylik bestämmelse här stadgades, skulle man kunna riskera, att det förtroliga umgänget folk emellan skulle komma att lida ett väsentligt afbräck.

Jag antar t. ex., att jag har en mycket god vän, till hvilken jag i allo förtror mig, och att detta äfven är folk i allmänhet bekant. Så råkar jag komma i process med någon, och då kommer genast min motpart att åberopa denne min vän på vinst och förlust som vittne. Han vet kanske icke, att jag för honom nämnt någon-ting, men han misstänker det, och då skall denne min vän, som fått mitt förtroende, nödgas på vittneseden uppgifva allt hvad jag för honom berättat. Vi kunna lätt tänka, hvilka svårigheter, som derigenom skulle uppstå, och huru störande detta komme att verka på samlefnaden folk emellan, om man icke vågar för sina allra intimaste yppa hvad man har på hjertat och söka deras råd.

Nu har här sagts, att en utsträckning i detta fall skett med hänsyn dertill, att den gamla förklaringen blott gälde brottmål, men att här äfven vore fråga om civila mål. Ja, det är verkligen fallet, men vi undantogo å andra sidan frågor om ärekränkning, och det på den grund, att om jag t. ex. säger något ärekränkande om en person först till en och sedan till en annan, så kan på detta sätt ett rykte lätt komma att gå och derigenom stor skada åstadkommas. Något sådant är gifvetvis straffvärdt och bör icke skyddas af ett gifvet förtroende.

Jag tror således för min del, att det ändringsförslag, som utskottet framlagt, i hufvudsak är riktigt och af mycket stor betydelse. Men å andra sidan skall jag villigt erkänna, att sjelfva stiliseringen af texten icke är så alldeles utmärkt, därför att denna punkt och den derpå följande icke på något så särdeles lyckligt sätt samarbetats. Vi försökte visserligen att åstadkomma en bättre samarbetning af paragrafen, men det lyckades oss icke. När jag nu hörde, att herr departementschefen anser, att en bättre samarbetning

borde kunna ske, tror äfven jag, att detta möjligen kan låta sig göra, och jag hoppas, att vi kunna få någon fingervisning om, huru det lämpligen bör ske. Utskottet kunde då på samma gång ta i öfvervägande, dels huruvida någon inskränkning skulle ega rum med afseende på yttranden i förtroende, när det gäller rent civila frågor, dels huruvida definitionen på ärekränkning möjligen skulle på något sätt kunna modifieras.

Jag vet icke, huru en sådan ändring skall kunna ske, men då det ställts i utsigt, att en förbättrad lagtext möjligen skulle kunna åstadkommas, och då det är af allra största vikt, att få lagtexten i dess helhet så bra som möjligt, har jag ingenting emot, om kam-maren ville återremittera förslaget. Jag får för min del säga, att jag fast vidhåller den princip, som utskottet här sökt göra gällande, men jag har ändock ingenting emot, om en återremiss kommer till stånd, på det att lagutskottet må bli i tillfälle att ta saken under förnyadt öfvervägande.

Då något sådant yrkande naturligtvis icke kunnat göras ifrån statsrådsbänken, ber jag att få yrka återremiss af paragrafen.

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! I olikhet med den föregående talaren kan jag icke finna, att det stadgande, lagutskottet här tillagt, har synnerligen stora skäl för sig. Ty man måste dock medgifva, att detta stadgande innebär en återgång i en riktning motsatt den, i hvilken man önskat, att utvecklingen skulle gå. Den af utskottet tillagda bestämmelsen innebär ju faktiskt ytterligare ett jäf, som förut icke existerat i civila mål, och således uppställer utskottet här ett nytt jäf i stället för att utvecklingen borde gå i den riktningen att så mycket som möjligt minska vittnesjäfven.

Jag begärde ordet egentligen för att påpeka, att stadgandet enligt mitt förmenande fått en ganska olycklig formulering. Ty när det här står, att ej må någon höras såsom vittne om hvad parten för honom i förtroende och mellan fyra ögon omtalat, så kan ett så formuleradt stadgande ge anledning till ganska betänkliga följder. Det kan nemligen ha till påföljd, att en part, som känner, att en person har reda på en sak, hvarom process kan komma till stånd, går till denna person och talar till honom i förtroende och på så sätt yppar åtskilligt för honom. När målet så kommer före vid rätten, bestrider han denna persons hörande, emedan han skulle komma att vittna om hvad som anförtrots honom mellan fyra ögon. På detta sätt kan en part missbruka detta stadgande derhän, att han kan hindra en person, som annars skulle vara ett synnerligen viktigt vittne i saken, att få vittna om hvad han känner till.

Den siste talaren anmärkte, att det förtroliga umgänget mellan personer skulle kunna störas, om man icke ifrån vittnespligten undantog hvad som i förtroende yttrades, och det är ju sant, att den farhågan har ett visst berättigande. Men hittills har det dock visat sig, att denna farhåga icke har någon så synnerligen stor betydelse, och medgifvas måste ju, att i en rättegång det är af så stor vikt att få fram sanningen och ingenting annat än sanningen, att den

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättsgångsbalken m. m.
(Forts.)

påpekade betänkligheten enligt min åsigt måste vika för det stora syfttemålet, att domaren blir satt i tillfälle att få fram hvad som verkligen är sant i målet.

På denna grund, herr talman, yrkar jag återremiss, och vågar jag vördsamt hemställa till utskottet, att i alla händelser, äfven om utskottet anser sig icke kunna stryka detta stadgande, ge åt det samma en formulering, som icke kan lemna rum för sådant missbruk, hvarpå jag tagit mig friheten att fästa herrarnes uppmärksamhet.

Häruti instämde herrar *Persson* i Tällberg och *Norman*.

Vidare till anteckning förekom icke. Kammaren återremitterade paragrafen till utskottet.

Enligt Kongl. Maj:ts af utskottet förordade förslag skulle 17 kap. 14 § erhålla denna lydelse:

Förr än vittne afgifver sin berättelse, skall vittnet, med hand å bok, aflägga denna ed: »Jag N. N. lofvar och svär vid Gud och Hans heliga evangelium, att jag skall vittna och gifva till känna allt, hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar; så sant mig Gud hjälpe till lif och själ.»

Sedan vittne aflagt ed, erinre rättens ordförande vittnet om edens vigt och betydelse. Förekommer anledning, att vittne icke rätt förstår edens vigt, ege rätten hänvisa vittnet till dess själsörjare att af honom erhålla nödig undervisning.

Eftergifva parterna å ömse sidor vittneseden, pröfve rätten, huruvida vittnet må utan ed höras. Tillåtes det, varde vittnet erinradt, att dess förpligtelse och ansvar icke genom edens eftergivande föringas.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Uti 14 §, sista momentet, förekommer en förändring, en olikhet mot hvad som är stadgad i gällande lag, hvilken förändring, enligt mitt förmenande, äfvenledes går i en orätt rigtning. Här stadgas nemligen i denna paragraf: »Eftergifva parterna å ömse sidor vittneseden, pröfve rätten, huruvida vittnet må utan ed höras.» Det går, säger jag, i orätt rigtning, ty enligt nu gällande lags 17 kap. 17 § skall, när båda parterna uppgifva eden för ett vittne, detta vittne höras utan ed, oafsedt den mening, som rätten härom kan ega. Utvecklingen borde efter mitt förmenande gå i den rigtningen, att man så vidt möjligt sökte *inskränka* edgång. I stället för att bibehålla nu gällande inskränkning i edgång vilja här utskottet och Kongl. Maj:t bereda domstolarne ytterligare en möjlighet att ålägga edgång, äfven der parterna efterskänka eden, och detta synes mig icke vara välbetänkt. När båda parterna äro öfverens om att efterskänka eden för ett vittne, är det alldeles klart, att detta icke sker med mindre, än att de äro så fullkomligt öfvertygade om ett vittnes sanningskärlek i

alla hänseenden, att de med fullt förtroende afstå från det band, som eden ålägger. När båda parterna uttalat detta förtroende för ett vittne, hvad fins det då för grundadt skäl att låta domstolen omintetgöra detta parternas eftergifvande af eden och tillåta domstolen att ålägga ed? Det synes icke föreligga synnerligen starka skäl härför.

Utskottet har i sin motivering anført, att detta stadgande »icke torde kunna föranleda till annan tolkning, än att rätten bör ålägga vittne ed endast i fall särskild grund finnes till det antagandet, att vittnet icke dessförutan skall hålla sig till sanningen.» Derutaf följer, att domstolar, som äro benägna att ålägga edgång, kunna frestas att, äfven der parterna efterskänka eden, ålägga vittnet att svärja. Men det synes mig vara olyckligt att liksom lagstadga och gifva domstolarne ett stöd för benägenheten att ålägga edgång.

Jag tror således, att det vore önskvärdt, om man bibehölle nu gällande lags ovilkorliga medgifvande för vittne att slippa svärja, när båda parterna äro derom ense.

Jag hemställer i sådant syfte, att kammaren måtte återremittera paragrafen till utskottet.

Herr *Hammarström* instämde häruti.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Hammar-skjöld*: Gällande bestämmelse i detta ämne lyder ju så: »Gifver både kärande och svarande vittnet eden upp; vare gifven ed så gild som gången: men i svåra brottmål bör vittnet ed göra». Redan efter gällande lag förhåller det sig således icke så, att rättigheten för parterna att eftergifva eden skulle vara ovilkorlig och alltid gällande, ty det finnes ju undantag för svåra brottmål.

Nu är det enligt mitt förmenande vid målets beskaffenhet och den derpå beroende frestelsen för vittnet, som rätten i främsta rummet bör fästa sig, när den afgör, huruvida vittnet, oaktadt parterna eftergifvit ed, ändå bör åläggas att gå sådan.

Den här föreslagna bestämmelsen har emellertid i viss mån motiverats äfven af de nya bestämmelserna om vittnesjäfven. Som här flera gånger omtalats, ha dessa inskränkts, och det kan därför på grund af rent personliga förhållanden vara önskvärdt att i vissa fall få en utsago bekräftad på det mest kraftiga sätt, som står till buds, eller med ed. Jag är emellertid lifligt öfvertygad om, att den befogenhet, som sålunda medgifvits domstolarne, att oaktadt eftergifvande ålägga edgång, kommer att endast högst sparsamt begagnas och icke i annat fall, än då verkliga skäl dertill föreligga. Jag begagnar tillfället att här liksom nyss, i hvad på mig ankommer, vitsorda den tolkning lagutskottet gifvit åt paragrafen, nemligen »att rätten bör ålägga vittne ed endast i fall särskild grund finnes till det antagandet, att vittnet icke dessförutan skall hålla sig till sanningen.» En sådan särskild grund lärer icke ofta föreligga, men om nu en sådan särskild grund föreligger, bör väl domstolen också ha rättighet att få fram sanningen. Ty, mina herrar, en rättegång

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

får icke uppfattas så, som om det i densamma för parterna gälde några tänkta och fingerade saker, utan det ligger i deras eget och det allmännas välförstådda intresse, att det verkliga förhållandet skall komma fram, ty sanningen och icke några fingerade eller öfverenskomna förhållanden är det, som bör utgöra föremål för rättens bedömande.

Jag hoppas därför, att kammaren i denna fråga skall följa lagutskottets hemställan.

Herr Olsson i Stockholm: Ja, herr justitieministern kunde icke säga oss annat, än att han *trodde*, att det skulle bli i högst få fall, som domstolarne skulle underlåta att följa parternas föredöme och icke onödigtvis ålägga edgång. Men detta var dock blott en förhoppning hos honom, ty han kan alls icke veta, om domstolarne komma att tillämpa den grundsatsen. Genom antagande af denna paragraf öppnar man under alla omständigheter *en möjlighet* för domstolarne att onödigtvis, när parterna äro ense om att eftergifva eden, ålägga vittne edgång; och detta är en möjlighet, som jag tror det vore lyckligt, om man undveke. Det är ju klart, att det är önskvärdt att få fram sanningen, men jag vågar dock hemställa, om det icke är parterna sjelfva, som helt naturligt å ömse sidor äro mest angelägna om att få fram hvad som enligt deras syn på saken är det rätta och rigtiga. Om nu parterna å ömse sidor äro så öfvertygade om en till vittne åberopad persons sanningskärlek, att de med fullt förtroende låta honom vittna utan att svärja, hvarför skall man då lägga i domstolens makt att det oaktadt kunna ålägga edgång?

Jag tror detta vore synnerligen olyckligt och ber därför att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Hedin i Stockholm: Jag vill till hvad den siste ärade talaren anført lägga den erinringen, att om domstolen med orätt, orättvist använder den makt, som ligger i domstolens hand, så har den dermed inför hela svenska allmänheten satt en fläck på en människas goda namn och rykte; och detta är också en betraktelse, som bör ha något att betyda.

Herr Waldenström: Jag tror icke, att vi böra taga saken så lätt, som lagutskottet synes taga den.

För min del kan jag icke finna, att, såsom herr justitieministern menade, det kan vara af något intresse för det allmänna, att vittnena åläggas ed, när de båda i målet intresserade parterna äro så öfvertygade om deras sanningskärlek, att de eftergifva eden. Jag kan icke begripa hvad grund domaren i sådana fall skulle kunna hafva att ålägga dem ed, allra helst såsom det, som herr Hedin anmärkte, vore att sätta på dem en fläck, som domaren i sjelfva verket icke är berättigad att göra.

Jag skall därför också instämma med herr Olsson och yrka att paragrafen måtte återremitteras.

Med herr Waldenström förenade sig herrar *Nydal, Eriksson* i Elgered, *Hultkrantz, Jansson* i Edsbäcken, *Wavrinsky, Norberg, Lindgren* i Islingby, *Byström, Norman* och *Hansson* i Solberga.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken.

m. m.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag skall be att få redogöra för en synpunkt, som inom utskottet gjorde sig gällande, då utskottet ansåg, att Kongl. Maj:ts förslag i förevarande punkt kunde ha skäl för sig och därför af utskottet lemnades utan anmärkning.

Det kan visserligen invändas, att domstolen skulle sätta en fläck på en viss till vittne åberopad person, derigenom att domstolen ansåge, att den personen borde aflägga ed, äfven der parterna icke påkallade sådan. Ett sådant förfarande förekommer dock äfven i andra fall, såsom då domstolen skall pröfva, om en person skäligen skall kunna anförtros värdemålsed. Det är nu visserligen en olägenhet, men det bör i många fall icke så uppfattas, ty saken kan vara af den synnerliga vikt, att man icke på en lös utsago af en till vittne åberopad person bör kunna gå till doms.

Hvad jag särskildt fäst mig vid är, att det kan inträffa ofta, att detta stadgande blir ett skydd för den svagares rätt. Parterna intaga nemligen sins emellan ofta en ganska olika ställning: den ena parten är t. ex. en mycket mäktig man i samhället, medan den andra är en oansenlig person. Om då ett af den mäktiga parten åberopadt vittne också intager en inflytelsesrik ställning, samt denna part till motparten hemställer, att vittnet måtte höras utan ed, så kommer den svagare parten i en brydsam ställning gent emot både vederparten och dennes vittne. Jag tror, att det ofta kan inträffa sådana fall, der parterna till hvarandra intaga den ställning, att det skäligen bör fordras, att domstolen eger pröfva, huruvida icke ett åberopadt vittne till äfventyrs bör aflägga ed i målet. Det var den synpunkten, som för mig gjorde sig gällande, då jag ville förorda Kongl. Maj:ts förslag, och jag tror verkligen icke, att den föreslagna bestämmelsen skall komma att tillämpas annat än i just sådana fall, der den är på sin rätta plats.

Jag ber därför att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Waldenström: Hvad den siste talaren anförde synes mig vara tillräckligt förebyggt genom det, som är tillagdt i paragrafen. Det heter nemligen der: »Tillåtes det, varde vittne erinradt, att dess förpligtelse och ansvar icke genom edens eftergifvande förringas.» När det står så, kan jag icke begripa, hvad intresse det kan vara att ålägga vittne ed, när ingen af parterna yrkar det.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen å de derunder gjorda yrkandena framställda propositioner beslöt kamraren att till utskottet återremittera ifrågavarande paragraf.

17 kap. 15 och 16 §§.

Godkändes.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Sedan härefter 17 kap. 17 § blifvit föredragen, yttrade

Herr Segerdahl: Till denna paragraf har jag genom min motion föreslagit ett tillägg, innehållande en bestämmelse, att hvarje vittne skall särskildt för sig aflägga vittneseden. Lagutskottet har ansett sig icke kunna förorda bifall till detta mitt förslag. Utskottet har i stället gjort en hemställan om en skrifvelse till regeringen med begäran om utredning och eventuellt om framläggande af ett lagstadgande. Jag måste känna mig ganska tillfredsstäld med detta tillmötesgående från utskottets sida, då jag vet, huru strängt upptaget utskottet varit med arbete, och huru mycken tid det skulle kräft för utskottet att inlåta sig på ett debatterande af en så ömtålig fråga som den om vittnesedens lydelse och ordningen för denna eds upptagande. Jag skall därför icke heller göra något yrkande om bifall till motionen i denna del. liksom jag icke gjorde det då fråga var om edens lydelse. Men jag ber att med några få ord ytterligare få belysa den fråga, som nu är före.

Skälen till mitt förslag i denna del hafva varit två: dels den svårighet, för att icke säga omöjlighet, som förefinnes för domaren, att, då flera vittnen skola samtidigt aflägga eden, kunna följa med och göra sig förvissad om, att eden blir rätt eftersagd, dels den brist på högtidlighet, som finnes i det nu brukliga tillvägagåendet.

Underlåter ett vittne att rätt eftersäga eden, kan detta bero på, att vittnet har den uppfattningen, att vittnet då icke skall vara fullt bundet af eden. Det är en min erfarenhet, som jag hört bekräftas af flere utaf denna kammars ledamöter.

Hvad vidare angår högtidligheten i rättsförhandlingarna, så är detta enligt min uppfattning en sak, som man vid våra svenska domstolar i flera afseenden lägger alltför liten vikt vid. Huru får man icke t. ex. se domare gå upp och sätta sig i rätten, iförda sina vanliga hvardagskläder? I utlandet torde man icke vara i tillfälle att iakttaga något dylikt, åtminstone icke vid de domstolar, der offentlighet eger rum. Der är domaren, så snart han intagit domaresätet, iförd en särskild embetsdrägt. Detta medför, att domaren ledes till att mera gifva akt på sitt eget uppförande, och det ger åt hela rättsförhandlingen en högtidligare pregel. Jag menar härmed icke, att denna embetsdrägt skall utgöras af en guldsmidd uniform; en sådan tror jag nog, att folket skulle, som man säger, »gapa» på, men någon särskild vördnad skulle en sådan drägt antagligen icke ingifva. Nej, den embetsdrägt, som jag tänker mig lämplig för en domare, skulle bestå af den klädsamma, svarta fotsida kåpa eller s. k. talar, som domare i ett flertal länder använda — numera äfven i Norge, der den begagnas af ledamöterna i lagmansrätterna. Denna drägt skulle, på samma gång som den åt dess bärare gifve ett ärevärdigt utseende, vara lätt för domaren att ikläda sig, och den kunde användas ej blott af de ordinarie domarena, utan äfven af dem, som endast vore tillförordnade.

Ett annat fall, då brist på högtidlighet i domstolsförhandlingarna

förefinnes, är, då ed skall afläggas af vittnen. Jag har varit i tillfälle att utomlands öfvervara rättsförhandlingar och dervid se, hurusom, för det fall att flere vittnen skola höras i ett och samma mål, dessa alltid få aflägga vittneseden en i sänder, och när eden aflägges, så resa sig domaren, åklagaren och alla andra i rättslokalen närvarande upp från sina platser och förbli stående, under det att vittnet eftersäger eden. Att alla i rättslokalen närvarande på detta sätt, så att säga deltaga i edsafläggandet, hvarigenom vittnet måste känna, hurusom det har den allmänna uppmärksamheten rigtad på sig, bör ju nödvändigt föra med sig, att vittnet bringas till en alldeles särskild eftertanke, hvarigenom under det sedermera följande vittnesmålet vittnet söker akta sig att komma fram med något annat än det, hvarpå vittnet är fullt visst och säkert. Och att flera vittnen få på en gång aflägga vittneseden, torde vara något enastående för våra rätter, der, såsom vi ju alla veta, det är en allmän praxis, att, om flera vittnen skola höras i ett och samma mål, de få allesammans samtidigt aflägga vittneseden. Sedan jag skref och inlemnade min motion, har jag emellertid fått reda på, att vissa domstolar i vårt land gå till och med ännu längre i detta hänseende, i det man låter vittnen, som skola höras i särskilda saker, med olika sakegande, aflägga eden på en och samma gång. Detta sker naturligtvis i afsigt att dermed påskynda rättsförhandlingarne. Men enligt min åsigt torde gällande edsformulär, der det påbjudes, att vittnena skola vittna om hvad de veta *i denna sak* händt och sant vara, lägga hinder i vägen för ett sådant förfaringsätt. Ty med »denna sak» kan icke förstås annat än den sak, det mål, som *då* är före. Anser man sig kunna gå så litet högtidligt till väga, att man låter vittnen i olika saker svära samtidigt, vore det kanske lika bra att rent af undvara vittneseden. Det kunde då vara fullt tillräckligt, om domaren, sedan ett vittne framträdt, sloge klubban i bordet och förklarade, att från och med det ögonblicket inträdde vittnets särskilda sanningspligt och dermed följande ansvar, i fall vittnet ej vittnade rätt. Med min syn på denna fråga, förefaller mig emellertid ett sådant förfarande hos våra domstolar, hvilket jag senast antydt, vara i hög grad olämpligt. Och för den händelse herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet icke har kännedom om, att en sådan praxis existerar, anhåller jag härmed vördsamt att få rigta herr statsrådets uppmärksamhet derpå, i förhoppning, att detta må medverka till framläggandet af förslag till ett sådant lagstadgande, som jag i denna del äsyftat.

Herr *von Schéele* instämde häruti.

Vidare till anteckning förekom icke. Paragrafen godkändes.

17 kap. 18 §.

Godkändes.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättsgångsbalken
m. m.
(Forts.)

17 kap. 19 § skulle enligt Kongl. Maj:ts af utskottet förordade förslag erhålla följande lydelse:

Vägrar vittne att aflägga vittnesmål eller att besvara framställd fråga, pröfve rätten de skäl, vittnet åberopar, och gifve sitt utslag deröfver. Förklaras vittnets vägran ej vara lagligen grundad, men tredskas vittnet ändå, förelägge rätten vittnet vid vite och, der vittnet ej deraf låter sig rätta, vid äfventyr af häkte att fullgöra sin skyldighet. Ej må af anledning, som nu är sagd, i samma mål viten någon ådömas till högre sammanlagdt belopp än ett tusen daler eller någon hållas i häkte under längre tid än sammanlagdt sex månader. Vittne, som blifvit i häkte insatt, skall åter för rätten inställas i stad inom åtta dagar och å landet inom fyra veckor; erfordras för den skull urtima ting, gälle derom hvad om urtima ting för ransakning med häktad finnes stadgadt.

Återkallar den, som åberopat vittnet, sin begäran om vittnets hörande, eller kommer eljest frågan derom att förfalla; må ej sedan beslut, hvarigenom vite blifvit vittnet förelagdt, vinna tillämpning: är vittne i häkte insatt, förordne rätten, att vittnet genast skall ur häktet lösgifvas.

I fråga om denna paragraf hade reservation afgifvits af herrar *Zetterstrand* och *Andersson* i Helgesta, hvilka ansett den längsta tid, under hvilken någon enligt denna paragraf finge hållas i häkte, böra bestämmas till sammanlagt tre månader.

Paragrafen föredrogs, och yttrade dervid

Herr *Zetterstrand*: Vid denna paragraf 19 har jag jemte en annan af lagutskottets ledamöter afgifvit en reservation. Såsom herrarne se, går denna reservation ut på, att den längsta tid, under hvilken enligt ifrågavarande paragraf ett vägrande vittne finge hållas i häkte, skulle bestämmas till sammanlagdt tre månader. I nu gällande lag finnes icke någon begränsning af den tid ett vittne kan hållas i häkte, derest det nekat att fullgöra sin vittnespligt. Nu har en tidsbestämmelse införts i denna paragraf, och den har satts till sex månader. Emellertid kan jag för min del ej annat än tycka, att denna tid af sex månader är alldeles för lång, och jag kan icke se att det skulle behöfvas att kunna under så lång tid hålla ett tredskande vittne i häkte. Efter mitt förmenande bör halfva den föreslagna tiden vara tillräcklig. Det är ju alldeles gifvet, att det här är, såsom nyss sades i ett annat sammanhang, en smaksak; men jag tror dock, att kammaren gjorde klokt uti att ej sätta tiden så lång, som här i paragrafen skett, utan nöjde sig med de af mig föreslagna tre månaderna. Jag kan naturligtvis icke presterå någon vidare motivering för min åsigt, utan jag ber helt enkelt att få yrka bifall till min och min medreservants reservation.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner godkände kammaren paragrafens lydelse i enlighet med ut-

skottets förslag, dock med den ändring deri, som afsåges uti den i afseende å paragrafen afgifna reservationen.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

17 kap. 20—24 §§.

Godkändes.

För 17 kap. 25 §, som härefter föredrogs, hade föreslagits denna lydelse:

Gör part, när vittne skall höras vid annan rätt än den, der vittnet åberopats, mot vittnet jäf, som förut ej pröfvats, eller vägrar vittnet att aflägga vittnesmål eller att besvara framställd fråga, och finner rätten anledning förekomma, att jäfvet är lagligen grundadt, eller att vittnet eger skäl för sin vägran; varde förhöret inställt och parten hänvisad att vid den rätt, der vittnet åberopats, påkalla pröfning af jäfvet eller af skälen för vittnets vägran.

Ordet begärdes af:

Herr Staaft, som yttrade: Uti denna paragraf 25 har föreslagits en förändring af de nu gällande bestämmelserna i fråga om vittnens hörande inför annan domstol. Då en domstol tillåtit, att vittnesförhör uti ett der anhängigt mål får hållas vid annan domstol, har dervid hittills den praxis iakttagits, att den förra domstolen öfverlåter åt den senare att pröfva, huruvida något jäf finnes mot vittnet. Detta sätt har visat sig vara i hög grad praktiskt, och man har ej hört, att någon anmärkning deremot gjorts. Häruti har nu den ändring föreslagits, att, om den domstol, åt hvilken ett sådant vittnesförhör är uppdraget, finner — såsom det heter — anledning förekomma, att det jäf, som framställts, är lagligen grundadt, förhöret skall inställas och parten hänvisas att vid den rätt, der vittnet åberopats, påkalla pröfning af jäfvet. Man förstår fullkomligt de teoretiska grunder, som ledt till detta förslag, nemligen att det vore principiellt rättigare, att den domstol, der målet från början är anhängigt, och som har att meddela det slutliga utslaget i detsamma, icke behöfde vara af en annan domstol af kanske olika rang — om jag så må säga — på förhand bunden genom denna andra domstols utslag i en jäfsfråga. Men, mine herrar, vårt rättegångsväsende har dock att förete så stora brister och svårigheter i praktiskt hänseende, att man väl får lof att akta sig och icke för teoriens skull offra de praktiska fördelar, som verkligen kunna finnas. Processförfarandets långsamhet är så oerhördt stor, särskildt på landsbygden och speciellt uti de tingslag, der allenast två, ja, någon gång till och med endast ett ting om året förekommer, att det är mycket betänkligt att införa något som helst stadgande, som på ringaste vis kunde tänkas medföra möjlighet till ytterligare uppskofs vinnande. Och det säger sig ju alldeles sjelft, att, om i nu förevarande fall jäf framställles och ärendet skall återsändas till den domstol, der målet är anhängigt, för att der pröfvas, hvarunder emellertid rättegången i

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

öfrigt är instäld, detta kommer att medföra en mycket väsentlig förlängning i densamma. Man har framhållit, hurusom dessa fall, hvarom vi nu tala, eller då ett vittnesförhör hänskjutits till annan domstol, skulle vara ganska ovanliga; men detta är ej riktigt, de äro tvärtom mycket vanliga, och naturligtvis kan det mycket väl hända, vid detta slags vittnesförhör såväl som vid hvarje annat, att jäf mot vittnet framställes, såsom herrarne torde inse.

Man har icke fullt klart för sig — åtminstone har icke jag det — hvad meningen egentligen är med det uttrycket, att den delegerade domstolen »finner anledning förekomma, att jäfvet är lagligen grundadt». Behöfver denna domstol icke vara sjelf öfvertygad om, att jäfvet är lagligen grundadt, utan är det kanske nog, om den finner sannolika eller möjliga skäl för jäfvet och domstolen således måhända icke tycker jäfvet vara fullt bevisadt? I så fall synes mig saken vara ännu mindre rimlig.

Då jag icke tilltror mig att nu framställa ett förslag till formulering i detta fall, och då dessutom hvad jag nu anmärkt står i samband med hvad paragrafen i öfrigt innehåller, så skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka återremiss, ett yrkande, som, efter hvad jag känner, varit afsedt att framställas äfven i medkammaren, ehuru väl jag nu ej vet, huruvida saken der redan blifvit behandlad eller ej.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hammarskjöld: Lika med den siste ärade talaren är jag mycket angelägen derom, att processförfarandet icke må onödigtvis förlängas genom olämpliga bestämmelser, och likaledes är jag ense med honom deruti, att det är synnerligen önskvärdt, att, då ett vittne skall höras vid annan domstol än processdomstolen på grund af den senares delegation, vittnet också får utan tidsutdrägt aflägga sitt vittnesmål vid denna andra domstol, om möjlighet dertill förefinnes. Emellertid kan jag icke förbise, att den af denne talare ifrågasatta anordningen är egnad icke blott att framkalla teoretiska betänkligheter, utan äfven att medföra vissa praktiska svårigheter.

Det vore ju t. ex. en redan i och för sig ganska egendomlig anordning, om en domstol, som lyder under den eller den hofrätten, skulle tillåtas att pröfva ett framställt vittnesjäf uti en process, som för öfrigt vore anhängig vid en domstol, hvilken lyder under en annan hofrätt; ty denna senare hofrätt skulle då kanske komma att pröfva en icke underlydande domstols beslut i en jäfsfråga. Ännu underligare skulle saken ställa sig, om den delegerade domstolen icke vore en underdomstol, utan en domstol i högre instans. Jag kan icke föreställa mig annat, än att i dylika fall skulle uppstå rätt afsevärda praktiska svårigheter vid fullföljd af talan.

Men äfven andra praktiska svårigheter skulle uppkomma. Redan under den föregående diskussionen har antydts, att, enligt förslaget, det ligger icke obetydlig vikt på pröfningen af den jäfsorsak, som består i att vittnet kan vänta synnerlig nytta eller skada af sakens utgång. Det torde vara lätt att inse, hurusom svårigheten att slut-

giltigt afgöra, om ett vittne har att vänta sig synnerlig nytta eller skada af en saks utgång, är betydligt större för den delegerade domstolen än för processdomstolen. Ofta nog förutsättes för anställandet af sådan pröfning en synnerligen intim kännedom om målet i det hela, och anordningen, att pröfning af jäfsfrågan skulle af den delegerade domstolen företagas, måste då föranleda dertill, att antingen denna domstol får underkasta sig att gå in i en omfattande granskning af målet i dess helhet, eller ock att pröfningen blifver skäligen ytlig och osäker.

Den ärade talaren anförde äfven, att uttrycket »finner rätten anledning förekomma, att jäfvet är lagligen grundadt» vore otydligt. I viss mån är jag ock villig erkänna detta, och jag har ingenting emot, att detta uttryck förändras så till vida, att det blir alldeles klart, att, om det, så att säga, finnes någon möjlighet, för att vittnet må blifva hört vid den andra, den delegerade domstolen, det då ock må blifva der hört. De praktiska skäl, som tala för denna anordning, synas mig vara af öfvervägande betydelse, ehuru visserligen icke å andra sidan får förbises, att ett vittne, som redan blifvit hört, lätteligen kommer att spela en viss roll, äfven om det sedan befinnes icke hafva bort få aflägga vittnesmål. De flesta domare kunna nog icke fullständigt undandraga sig att taga intryck af vittnesmålet, äfven om vittnet sedan förklaras för återgångsvittne. Detta må vara att beklaga, men det hänger tillsammans med allmänt mänskliga förhållanden. Jag är således af den meningen, att man gerna må skärpa uttrycket »anledning förekomma» derhän, att det endast i ett färre antal fall inträffar, att den delegerade domstolen vägrar ett vittne att afgifva vittnesmål.

Men deremot ber jag att få afråda från en sådan anordning, att man skall öfverlemna, nödvändigt och alltid, den slutliga pröfningen af vittnesjäfvet till den domstol, som jag tagit mig friheten kalla »den delegerade domstolen».

Herr Staaff: Efter det yttrande, som den ärade justitieministern afgifvit, så föreställer jag mig, att det är temligen gifvet, att kamraren kommer att återremittera paragrafen.

Jag ber emellertid att med anledning af herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet yttrande få anmärka ett par saker. Då man talar om teoretiska och praktiska betänkligheter, så är det värsta, att man hyser olika mening om, huruvida betänkligheterna äro af teoretisk eller praktisk art. När herr statsrådet framstälde det såsom en betänklighet af praktisk art, att det möjligen skulle kunna hända och ibland händer, att en underdomstols beslut skulle komma att pröfvas af en annan öfverdomstol än den, hvarunder denna underdomstol i allmänhet hör, då måste jag säga: hvar finnes egentligen den praktiska olämpligheten af detta? Det förefaller mig vara i yttersta mening teoretiskt att uppdraga så bestämda cirklar, att man säger: den underdomstolens beslut kan aldrig få pröfvas af den öfverdomstolen, ehuru den har precis samma kompetens som den vanliga öfverdomstolen.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Hvad herr justitieministern yttrade om, att det skulle kunna förefinnas fall, då domstolen måste ingå i en noggrann pröfning af jäfsfrågan, hvilken pröfning förutsätter en intim kännedom om sjelfva saken, och att det därför vore lämpligt, att en sådan pröfning företoges af den domstol, vid hvilken målet är anhängigt, skulle vara en anmärkning, som vore alldeles absolut riktig, för den händelse domstolen hos oss verkligen vore en sammanhängande enhet från målets början till dess slut. Men vi veta väl, att å landet är detta ingalunda fallet. Och lika väl som en domare, som slutligen pröfvar saken genom dom eller utslag, kan få sitt beslut på visst sätt prejudicieradt genom en annan delegerad domstols beslut, lika väl kan han få det genom en föregående domares beslut i samma rätt. Ty domarena vexla ju oupphörligt från den ena gången till den andra, så att under ett enda mål kunna 3, 4, 5, 6, 7, 8 domare hafva suttit. Hvad är det då för praktiska skäl att tala om, att den domstol, der målet är anhängigt, nödvändigt skulle behöfva afgöra jäfsfrågan?

Med hvad jag nu talat sammanhänger, att rättegången hos oss numera i så många fall är skriftlig, och detta sammanlagdt med den omständigheten, att ombyte af domare sker så ofta under målets handläggning, gör, att en domare faktiskt under målets fortgång — jag vågar säga — i ofantligt många fall mycket litet känner till den sak, hvarom fråga är, ty det är först, när det kommer till domen, som han går igenom papperen och sätter sig in i saken. Derför finner man ofta, att om ett mellanbeslut skall fattas, och uppskof icke får ske, så måste ett litet hastigt studium af hvad som är absolut nödvändigt för att fatta ett sådant beslut ske. Men detta studium tror jag kan ske lika väl af den delegerade domstolen som af hufvuddomstolen.

Då, såsom jag hoppas och nästan förutsätter, paragrafen kommer att blifva återremitterad, hoppas jag, att, på samma gång utskottet tager i öfvervägande den sak, hvarom herr justitieministern förklarar sig vara ense med mig, nemligen beträffande formuleringen i ett visst fall, utskottet ock måtte taga i allvarligt öfvervägande, huruvida icke de praktiska olägenheterna äro för stora af det förslag, som här föreligger.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mine herrar! Jag anser mig böra nämna, att jag redan vid första behandlingen af denna paragraf stälde mig mycket tvehägsen med afseende å dess affattning, och när paragrafen förekom till slutlig behandling, var denna tvekan mycket mera utbredd bland utskottets ledamöter. Följden deraf blef den, att vi hafva tänkt oss, att denna paragraf borde återremitteras, och jag tror, att dess slutliga affattning möjligen skulle kunna vinna på, att en sådan återremiss eger rum. Jag har således ingenting emot, att paragrafen återremitteras.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att till utskottet återremittera paragrafen.

17 kap. 26—46 §§.

Godkändes.

Enligt Kongl. Maj:ts af utskottet förordade förslag skulle 17 kap. 47 § erhålla följande lydelse:

Har i tvistemål part till bestyrkande af sin uppgift angående viss omständighet, hvaraf målets utgång beror, förebragt sådan bevisning, att uppgiften, ehuru ej styrkt, dock finnes sannolik, och kan ej annorledes vinnas tillförlitlig upplysning angående den omständighet, ege rätten, till sanningens utrönande, förelägga vederparten att, om han det förmår, med ed sig värja och förneka uppgiftens sanning. I brottmål må ock i fall, som nyss är sagdt, värjemålsed åläggas den tilltalade; dock må det ej ske, när å brottet enligt lag kan följa straffarbete öfver ett år eller förlust af medborgerligt förtroende.

Värjemålsed må ej ådömas den, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller för mened är förlustig medborgerligt förtroende, ej heller den, hvilken ed eljest icke kan utan synnerlig våda anförtros. Kan part till följd af sjukdom eller ålderdomssvaghet eller af annan orsak icke antagas ega säker hågkomst af det, hvarom upplysning sökes, må ej till värjemålsed dömas.

Paragrafen föredrogs; och yttrade dervid:

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Uti 47 och 48 §§ behandlas edgång af parterna. I 47 § föreskrifves, såsom herrarne sett, värjemålsed, under det att 48 § handlar om fyllnadsed. Nu är det, när man läser dessa tvenne paragrafer tillsammans med hvarandra, en ganska anmärkningsvärd omständighet, som genast fallit mig i ögonen och som borde falla litet hvar af kammarens ledamöter i ögonen. Här i 47 § stadgas såsom det preliminära, att när omständigheter förekomma, som gifva anledning till, att parten skulle kunna gifva någon upplysning till sanningens upptäckande och endast ett visst mått af bevisning föreligger, så skall det i första rummet åligga motparten till den, som styrkt ett förhållande till hälften, att värja sig med edgång. Enligt mitt förmenande är denna bestämmelse, att man i första rummet ålägger värjemålsed och i andra rummet fyllnadsed, alldeles motsatsen till hvad som är principielt riktigt. Ty då en part med ett visst mått af bevisning, t. ex. hälften, styrkt ett förhållande, så har han dermed gjort sannolikt, att detta förhållande också är det sanna och rigtiga, och då är det endast en nödfallsutväg, att man låter den andra parten aflägga ed på, att motsatsen är riktig. Man kan icke, när den ena parten gjort en omständighet sannolik, och man låter motparten svärja på motsatsen, värja sig för den tanken, att denna part, som aflägger värjemålsed, icke talar sanning, utan gör sig skyldig till mened. Detta är det intryck, som allmänheten får af värjemålseden i de allra flesta fall. När man deremot ålägger fyllnadsed, har parten med vittnen eller på annat sätt presterat half bevisning eller

Lag om ändring i vissa delar af rättgångsbalken
m. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

ett visst mått af bevisning, och då han tillåtes fyllnadsed, så har denna ed karakteren af ett bestyrkande af det faktum, hvarom redan förebringats half bevisning. Nu synes mig alldeles klart och det kan väl icke gerna bestridas, att det skulle vara riktigare att i första rummet begagna sig af fyllnadsed och i andra rummet af värjemålsed, ty det är dock upprörande, att man i första rummet skall anlita en utväg, som ovilkorligen kastar en skugga på en person och som kan utgöra en frestelse att svärja på hvad som icke är sant, då man har en utväg, som i främmande lagstiftningar så ofta förekommer, nemligen att medgifva den part, som förebragt ett visst mått af bevisning, att fylla denna bevisning genom sin egen edgång.

Resultatet af hvad jag här velat säga är det, att det synes mig önskligt, om lagutskottet kunnat göra en affattning af dessa båda paragrafer, som ställt fyllnadseden i första rummet och värjemålseden i andra, så att man icke här uttryckligen föreskrifvit, att först skall värjemålsed åläggas; och endast om man icke kan detta, så skall man anlita fyllnadsed. Det borde, synes det mig, vara stadgad alldeles det motsatta: först fyllnadsed; kan icke fyllnadsed åläggas, då har man att vända sig till värjemålseden. Ty värjemålseden är, säga hvad man vill, en nödfallsutväg, som bör användas endast i trängande fall.

Jag vågar vördsamt hemställa till lagutskottet, huruvida icke sådan formulering af dessa båda paragrafer skulle kunna göras, att den principiella ordningen mellan dessa båda eder ändrades så, som jag angifvit. Jag tror mig veta, att inom Första Kammaren kommer att göras yrkande på återremiss just i detta syfte, och jag tror det vore önskligt, om äfven Andra Kammaren ville återremittera dessa båda paragrafer, hvarom jag, herr talman, vördsamt vågar göra yrkande.

Herr Zetterstrand: Jag är ense med den förre talaren derom, att edgång bör endast i trängande fall tillåtas. Men deremot är jag icke riktigt ense med honom derom, att fyllnadseden nödvändigt skall gå före värjemålseden. Jag tycker tvärt om, att det är mera stötande att tillåta någon i första hand med ed förskaffa sig rätt. Det förefaller mig mera riktigt att i likhet med nuvarande lagens bestämmelser part må i första hand försvara sig med edgång. Jag kan icke rätt sätta mig in i en motsatt tankegång, och till dess något ytterligare förekommit, skall jag tillåta mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Men jag vågar dock fråga den föregående talaren: hvad finnes det för risk att tillåta en person fyllnadsed? Den talaren menade, att han kan frestas att svära på hvad icke är sant för att få en rättighet. Jag vågar dock hemställa till den ärade talaren: är det icke vida större risk att ålägga en person värjemålsed, när just motsatsen till hvad han skall svära på såsom varande sant är t. ex. genom ett vittne bragt till en viss grad af sannolikhet? För såvidt jag kan förstå, är det

ovilkorligen mycket större risk och mycket större frestelse för en person, som ålägges värjemålsed mot en sak, hvarom dock föreligger ett visst mått af bevisning och som man sålunda i de flesta fall måste antaga vara riktigt. Ett vittne har t. ex. intygat en sak. Det finnes blott ett vittne. Detta är opartiskt och man kan således icke antaga annat, än att det talar sanning. Nej, säger då rätten, vi skola ålägga parten värjemålsed. Han är sjelf partisk i saken. Är det då icke en stor frestelse för honom att icke hålla sig till sanningen? Är det icke lättare, då en person har ett vittne, som bestyrker hans påstående, att säga: han får ytterligare lägga detta mått af sannolikhet till hvad vittnet intygat för att få sin rätt. Jag kan icke finna annat, än att det måste ligga en betydligt större sannolikhet för att sanningen kommer fram i senare fallet än i det första. Och jag vågar hemställa till den ärade talaren, huruvida han kan bestrida rättigheten af denna uppfattning.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Den lämpligaste anordningen af partseden i processen utgör, som bekant, en synnerligen svår fråga, en fråga, om hvilken det under alla tider visat sig vanskligt att komma till enighet. Nu är den gamla principen i vår rätt, att »med ed skall man svara och icke klaga och ingen må svärja sig penningar till.» När detta är den gamla principen och all anledning finnes, att äfven i denna stund mycket olika meningar skulle yppa sig om den rigtning, i hvilken en eventuel, mera genomgripande reform af partseden borde gå, anser jag, att alla de, som önska framgång åt denna lag, böra i denna tvifvelaktiga fråga hålla sig så nära det bestående som möjligt och härutinnan godkänna utskottets förslag, som gifver värjemålseden försteget framför fyllnadseden. Jag vill icke inlåta mig på en diskussion om det inbördes företrädet mellan de båda systemen, ty jag är förvissad om att det skulle vara mycket svårt att genom någon argumentation öfvertyga synnerligen många. Som jag nyss sade, är frågan om anordningen af partseden en den allra vanskligaste fråga och en fråga, som mer än andra är af beskaffenhet att sätta på spel hela förslaget om bevisningen inför rätta.

Jag vågar därför uttrycka den förhoppningen, att kammaren äfven i denna punkt vill följa lagutskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr talmannen gaf enligt de derunder framställda yrkanden propositioner dels på godkännande af den utaf utskottet föreslagna lydelse till paragrafen och dels på paragrafens återremitterande till utskottet; och fann herr talmannen förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner lagutskottets förevarande förslag till lydelse af 17 kap. 47 § rättegångsbalken, röstar

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till utskottet återremitterat ifrågasvarande paragraf.

Omröstningen utvisade 139 ja mot 66 nej; och hade kammaren alltså godkänt utskottets förslag till lydelse af paragrafen.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att 17 kap. 48 § måtte erhålla följande lydelse:

Nu kan ej värjemålsed åläggas part, förty att han icke på grund af egen iakttagelse eger kunskap om det, hvarom upplysning sökes, eller att sådant hinder möter, som i senare stycket af 47 § sägs: pröfvas tillförlitlig upplysning kunna vinnas derigenom, att andra parten med ed bekräftar sin uppgift angående förhållandet; ege rätten tillåta honom att, om han det förmår, aflägga fyllnadsed; dock må det ej ske i brottmål.

För denna paragraf hade utskottet föreslagit denna lydelse:

Nu kan ej värjemålsed åläggas part, förty att han icke på grund af egen iakttagelse eger kunskap om det, hvarom upplysning sökes, eller att sådant hinder möter, som i senare stycket af 47 § sägs: pröfvas tillförlitlig upplysning kunna vinnas derigenom, att andra parten med ed bekräftar sin uppgift angående förhållandet; ege rätten tillåta honom att, om han det förmår, aflägga fyllnadsed; dock må det ej ske i brottmål, deri talan om ansvar föres.

I afseende å denna paragraf hade reservationer afgifvits af herr *Hedenstierna*, hvilken ansett, att denna paragraf bort tillstyrkas oförändrad, samt af herr *Lindhagen*.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Hammar skjöld*: 48 § afhandlar, som bekant, fyllnadseden. Utskottet har i denna § föreslagit den ändring, att fyllnadsed skulle kunna ådömas äfven i vissa brottmål, och vill medgifva, att fyllnadseden äfven i brottmål må komma till användning, för såvidt brottmålet är af den särskilda beskaffenhet, att talan om ansvar deri icke föres. Emot detta utskottets förslag anhåller jag att få uttala mina betänkligheter. Det är nemligen, då ett dylikt s. k. quasibrottmål är före, icke alltid säkert, att icke framdeles, inom närmare eller fjärmare tid, talan om ansvar kan komma att föras. Hurudant blir förhållandet, om ansvarstalan sedan föres? Jo, förhållandet blir, att under den första processen, som rör exempelvis skadestånd, får käranden gå fyllnadsed,

och på grund deraf att han aflägger denna fyllnadsed, vinner han sin talan, hvilket innebär ett uttalande af domstolen, att den brottsliga gerningen blifvit begången, eftersom det är den, som är grunden för kärandens skadeståndsyrrkande. När han väl vunnit denna process, är han oförhindrad att anställa ny rättegång, der han yrkar kriminellt ansvar. I denna rättegång förekommer alldeles samma bevisning som i den föregående processen, men fyllnadseden får han icke aflägga der. Och i följd häraf kommer, ehuru bevisningen är alldeles densamma, utgången att blifva den motsatta i dessa två processer, i fall nemligen domstolen håller sig strängt till den föreliggande bevisningen. Men å andra sidan kan man befara, att domstolen svärligen undgår att taga någon hänsyn till den fyllnadsed, som i qvasibrottmålet är aflagd. Och derigenom kommer man på omvägar att få fyllnadsed äfven i mål, der det är fråga om ansvar för brott. En dylik olikhet vid behandlingen af käromål, som stödjade sig på samma grund, den olikhet nemligen, att fyllnadsed skulle vara tillåten i fråga om skadestånd, men otillåten, om man dagen derpå yrkar ansvar, förefaller mig som sagdt betänklig.

Nu kan man ju visserligen säga, att dylika särskilda bestämmelser om de s. k. qvasi-brottmålen förefinnes förut i vår lagstiftning. Det är sant, att de inkommo i lagstiftningen om stämning, som antogs för några år sedan, men de förefinnas icke i lagstiftningen om fullföljd af talan, och — hvad mera är — då i nu föreliggande lagförslag på åtskilliga ställen — efter hvad jag vill minnas på in alles sex ställen — göres en bestämd skilnad mellan brottmål, å ena sidan, och civila mål, å den andra, har utskottet endast på detta enda ställe föreslagit, att vissa brottmål, nemligen sådana, i hvilka talan om kriminellt ansvar icke föres, skulle likställas med civila mål. Ur konsekvensens synpunkt synes mig ett sådant förfarande lemna åtskilligt öfrigt att önska, då man ju på detta sätt skulle på ett enda ställe likställa vissa brottmål, nemligen de s. k. qvasi-brottmålen, med civila mål, under det man på fem andra ställen, der åtskilnaden mellan civila mål och brottmål upprätthålles, icke skulle genomföra en sådan likställighet mellan qvasi-brottmålen och de civila målen.

Det kan ju emellertid hända och det är, såsom saken nu står, till och med troligt, att utskottets förslag blir af Riksdagen antaget. Jag vill icke påstå, att detta i allt fall kommer att medföra så synnerligen stor skada, men hvarpå kommer detta att bero? Jo, derpå att domstolarne komma att med yttersta sparsamhet och sällan eller aldrig tillämpa bestämmelsen eller åtminstone icke komma att tillämpa den i andra fall, än då de af en eller annan anledning äro fullt öfvertygade derom, att talan om kriminellt ansvar efteråt icke kan komma i fråga, såsom t. ex. då den kriminella ansvarspåföljden är preskriberad. Men äfven om man får hoppas på en sådan inskränkt tillämpning af stadgandet från domstolarnes sida, synes det mig icke vara något synnerligen tilltalande i en sådan bestämmelse, om hvilken det bästa, som kan sägas, efter min uppfattning, är, att den mycket sällan, om ens någonsin, kommer att vinna tillämpning.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättsgångsbalken m. m.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag har antecknat mig såsom reservant mot denna punkt af utskottets betänkande icke så mycket därför, att jag ämnat yrka bifall till reservationen, utan därför, att jag velat för min del vidhålla konsekvens med den ställning, som utskottet intog förra året. I fråga om dessa så kallade *quasi-brottmål*, d. v. s. sådana brottmål, der yrkande föreligger endast om ersättning eller skadestånd, men icke om ansvar, åtminstone tills vidare, så beslöt Riksdagen — hvilket från denna kammars sida för öfrigt berodde på ett rent förbiseende — att, då stämmingslagen antogs, införa en bestämmelse, som hvilade på uppfattningen, att det vore lämpligt att låta dessa mål i vissa fall behandlas såsom brottmål och i vissa fall såsom civila mål. På denna väg skulle det därför i fråga om dessa mål uppstå det mest brokiga behandlingssätt man kan tänka sig, utan reda i något afseende. Man har såsom skäl för detta förfaringsätt anfört, att det i dessa fall skulle vara så svårt att skilja mellan civila mål och brottmål, men denna skilnad måste i allt fall göras af såväl domstolar som parterna, redan då fråga om forum skall bestämmas. Den saken kommer man således icke ifrån redan från första början. Nu råkade som sagdt Riksdagen, då stämmingslagen antogs, uttala sig för den principen, att dessa mål skulle i vissa fall behandlas såsom civila mål och i andra fall såsom brottmål. Förfarandet blifver emellertid ännu brokigare, om man tager hänsyn dertill, att i sådana mål ansvarsyrkande i allt fall senare kan framställas. Sålunda, om i ett dylikt mål ansvarsyrkande framställes icke från början i stämningen, men sedermera under målets handläggning, då skall målet helt och hållet återgå till brottmål, och om ett ansvarsyrkande, som blifvit framställt i stämningen, sedermera återtages, då skall målet derefter behandlas såsom blandadt civilmål och brottmål. Det blir således det mest hållningslösa förfarande man kan tänka sig. Förra året framställdes från dem, som önska, att mål af sådan natur skola införas i vår lagstiftning, yrkande, att dylika mål skulle likställas med civila mål äfven i fråga om reglerna för fullföljd af talan. Mot denna uppfattning gjordes från lagutskottets sida gällande, att detta vore olämpligt, och jag skall be att få läsa upp hvad lagutskottet då anförde, så att herrarne sjelfva må kunna bedöma, huruvida förhållandena nu äro annorlunda än då. Lagutskottet yttrade då följande, hvilket yttrande också följdes af Riksdagen: »Inom utskottet har väckts fråga om att, i afseende å sättet för fullföljd af talan, med tvistemål likställa de s. k. *quasi-brottmålen*, d. v. s. sådana brottmål, deri talan om ansvar ej föres, utan hvilka afse allena utbekommande af ersättning eller skadestånd på grund af verkligt eller förment brottsligt förfarande, eller ock afse annan civilrättslig påföljd af ett dylikt förfarande. Utskottet har emellertid funnit sig ej böra biträda detta förslag. Vål må medgifvas, att ifrågavarande mål ega ganska mycken likhet med rena tvistemål, med hvilka de i fråga om stämning också äro likställda, samt att i saknad af en bestämd gräns emellan detta slags brottmål och de rena tvistemålen det understundom möter svårighet att afgöra, om ett visst mål skall

hänföras till den ena eller den andra af dessa kategorier. Men å andra sidan må beaktas, att, då detta slags mål i allmänhet ännu höra under de för brottmål fastställda regler, deras processuella behandling likväl komme att fortfarande förete väsentliga skiljaktigheter från de rena tvistemålen, äfven om i afseende å fullföljd reglerna för tvistemål blefve å dem tillämpliga. Då det nu pågående arbetet med partiella omarbetningar af rättegångsbalkens olika delar kommit derhän, att en allmänare sammanfattning deraf kan företagas, synes det emellertid böra tagas under öfvervägande, huruvida de mål, hvari talan om ansvar ej föres, ehuru de till följd af den grund, hvarå yrkandet om ersättning, skadestånd eller annan civilrättslig påföljd stödes, för närvarande anses såsom brottmål, fortfarande böra såsom sådana behandlas, eller om de kunde i alla afseenden likställas med rena tvistemål». Utskottet har således då principiellt förklarat, att man icke vidare bör slå in på den väg, lagutskottet nu velat beträda.

Från min synpunkt är det slut, hvartill utskottet nu kommit, ganska tragiskt, ty förra året var det särskildt jag, som inom utskottet förordade bifall till dess då gjorda uttalande, och i år har det också varit jag, som i sjelfva verket varit anledningen till att utskottet kommit till ett motsatt resultat. Inom utskottet yrkades nemligen i år af mig, att med civilmål skulle under alla förhållanden, äfven då ansvar yrkades, likställas barnuppfostringsmålen. Sedan vid ärendets slutliga behandling, då jag icke var närvarande, biföll utskottet detta yrkande på sätt som här nu skett.

Jag ber, herr talman, att få yrka återremiss, i syfte att endast de s. k. barnuppfostringsmålen, men dessa i alla händelser, måtte i nu förevarande afseende likställas med civila mål.

Herr Zetterstrand: Jemte civila mål och brottmål finnes ett tredje slag af mål, som man kallat qvasi-brott mål, d. v. s. sådana brottmål, der talan om ansvar icke föres, utan hvilka afse endast utbekommande af ersättning eller skadestånd. Jag skall be att få anföra ett par exempel på sådana. Ett exempel är, om en person har huggit skog på mitt område, då han naturligtvis gjort sig skyldig till brottsligt förfarande. Emellertid kan jag anse, att han icke gjort detta i ond afsigt, och därför stämmer jag honom blott om utbekommande af skadestånd. Detta skadestånd grundar sig onkeligen på ett brott, men sjelfva målet är mest att förlikna vid ett civilmål, i det att något ansvarsyrkande deri icke förekommer. Ett annat exempel utgöra de s. k. barnuppfostringsmålen, hvilka ju egentligen äro brottmål, men i det allmänna rättsmedvetandet nog närmast betraktas såsom civilmål.

Beträffande behandlingen af dylika s. k. qvasi-brott mål har nu en ganska stor olikhet gjort sig gällande, och, såsom förut betonats, har man i afseende å stämning likställt dessa qvasi-brott mål med civilmål, men i afseende å fullföljden likställt dem med brottmål. Detta är en inkonseqvens. Nu gäller det här: skola vi likställa dem i nu ifrågavarande hänseende med civilmål, eller skola vi lik-

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

Lag om ändring i vissa delar af rättsgångsbalken m. m.
(Forts.)

ställa dem med brottmål, med andra ord, skola vi åstadkomma en konsekvens i detta fall med stämmingsförfarandet eller åstadkomma en konsekvens med fullföljdsförfarandet. Hvilketdera vi göra, måste jag erkänna, att en full konsekvens ej kommer att ega rum. Det är då fråga om hvilkendera vägen anses kunna vara den lämpligaste, antingen att man, på sätt regeringen föreslår, likställer dem med brottmål, eller att man, på sätt lagutskottet föreslår, likställer dem med civilmål. Ur teoretisk synpunkt torde ej någotdera kunna fullt försvaras, då det ju icke medför konsekvens med den öfriga lagstiftningen. Huru än beslutet kommer att i denna del utfalla. Men ur praktisk synpunkt tror jag för min del, att lagutskottet gjort rätt, då det föreslagit, att de skulle likställas med civilmål. Lagutskottet har gjort detta på den grund, att det stundom är svårighet att afgöra, huruvida dessa mål äro att hänföra till den ena eller andra klassen, men hufvudsakligen dock af det praktiska skälet, att det finnes ett slag af dessa quasi-brottmål, som vi alla önska i detta hänseende likställa med civilmålen, nemligen barnuppfostringsmålen. Om detta beslut utaf kammaren fattas, kommer bevisningen för käranden i barnuppfostringsmål att väsentligen underlättas. Det är hufvudsakligen för att så måtte ske, som utskottet i detta fall likställt quasi-brottmålen med civilmålen.

Då sålunda jag icke kan finna, att teoretiska skäl i detta fall tala vare sig för den ena eller andra uppfattningen, men jag deremot är af den meningen, att praktiska skäl tala för lagutskottets förslag, tager jag mig, herr talman, friheten att yrka bifall till detsamma.

Herr Lindhagen: Jag har flera gånger förgäfvets sökt utaf lagutskottet få veta, hvarför utskottet afvikit från det allmänna uttalande, som det gjorde 1901. Detta uttalande gick ut derpå, att det var ett rent misstag som Riksdagen begick, då den antog den bestämmelse, som finnes i 33 § stämmingslagen. Och inom lagutskottet sadades då vidare: detta skola vi icke fortsätta med, utan vi skola låta förenämnda bestämmelse stå kvar allenast såsom en varning för efterkommande. Nu frågar jag: hvarför har lagutskottet gått från denna mening? Jo, af praktiska skäl, säger lagutskottets vice ordförande. Men det var just praktiska hänsyn som gjorde, att utskottet förra året uttalade sig så, som det då gjorde.

Hvad särskildt barnuppfostringsmålen angår, yrkade jag nyss återremiss i syfte att när i dylikt mål värjemålsed ej kan åläggas, fyllnadsed måtte kunna tillåtas den andra parten. Ty på grund af särdeles behjertansvärda hänsyn och efter föredöme af utländska lagstiftningar synes det mig vara önskligt att i detta afseende likställa barnuppfostringsmålen med civilmål. Detta äfven då talan om ansvar föres, hvilket för öfrigt förekommer mycket sällan, om ens någonsin, och kan föranleda endast ringa bötesstraff. Men deremot vet jag icke, att detta behöfver föranleda till att man i afseende å alla andra quasibrottmål slår in på den väg, mot hvilken lagutskottet förra året uttalade sig. Det är af dessa skäl, som jag

ber att få yrka återremiss i syfte att de s. k. barnuppfostringsmålen under alla förhållanden måtte i denna paragraf likställas med civilmålen, men icke i något fall andra brottmål.

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken
m. m.
(Forts.)

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen å de derunder framställda yrkandena gifna propositioner beslöt kammaren att till utskottet återremittera ifrågavarande paragraf.

17 kap. 49—59 §§.

Godkändes.

Rubriken till 17 kap.

Godkändes.

25 kap. 5, 7 och 8 §§; 30 kap. 1 och 4 §§ samt 31 kap.

Godkändes.

Slutbestämmelserna, lagförslagets hufvudrubrik och ingress äfvensom öfvergångsbestämmelserna.

Godkändes.

De under mom. 2:o)—6:o) upptagna lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades besvarad i enlighet med kammarrens här ofvan antecknade beslut.

Sedan häruppå *punkten b)* föredragits, anförde

Herr Åkerlund: Herr talman! På samma gång som jag ber att få yrka bifall till lagutskottets förslag, ber jag att få rigta en värdsam anhållan till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att han ville tillse, att Kongl. Maj:t fortast möjligt ville för Riksdagen framlägga förslag till förekommande af en sådan parodi på folkligt element, som nu så ofta förekommer vid våra underdomstolar i de sammanslagna tingslagen. Der tillgår nemligen ofta så, att, sedan nämndemännen till följd af tingslagens sammanslagning ofta fått vida längre väg till tingen än tillföre, hafva ock tingsammansträdena blifvit mycket talrikare än förut.

Det blir då alldeles för besvärligt för samtliga nämndemän att infinna sig vid häradsrätten, helst de icke hafva reseersättning och dagtraktamente. Följden har visat sig alltmer och mer blifva den, att man söker åstadkomma turning mellan nämndemännen. Det går nemligen så till vid allt flera håll, att första gången ett mål före-

Lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

kommer, är det en uppsättning af nämndemän och andra gången en annan. Förekommer målet tredje gången är det också en ny uppsättning, och afgöres målet slutligen fjerde gången, är det ytterligare en ny uppsättning, om domsagan består af fyra sammanslagna tingslag.

I tingslag, där så tillgår, betyder därför lagens antagande rakt ingenting. Jag har blott tagit mig friheten rikta en vördsam anhållan till herr justitieministern att åstadkomma förändring i förevarande afseende.

Häruti instämde herrar *Sandquist, Staaff* och *Ericsson* i Ahlberga.

Vidare till anteckning förekom icke. Utskottets hemställan bifölls.

Slutligen föredrogs och godkändes utskottets under *punkten c)* gjorda hemställan.

§ 5.

Angående förenkling af arbetsmetoderna inom den civila och ecklesiastiska förvaltningen m. m.

Härefter föredrogs Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 17, angående en af herr *E. G. H. Åkerlund* väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förenkling af arbetsmetoderna inom den civila och ecklesiastiska förvaltningen m. m.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 106, hade herr *E. G. H. Åkerlund* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t genom lämpliga, opartiska personer täcktes låta utreda, huruvida icke förenklingar uti arbetsmetoderna skulle kunna införas och åtskilligt mera arbete än nu presteras utaf vissa tjänsteinnehafvare inom vår civila och ecklesiastiska förvaltning och derigenom en del befattningar efter hand indragas, samt om icke den grannlaga ställning, statens embets- och tjänstemän intoge i samhället, kräfde inskränkning uti rätten för dem att egna sig åt privata uppdrag, och att Kongl. Maj:t sedermera ville för Riksdagen framlägga resultatet af den verkställda utredningen, äfvensom förslag till de åtgärder, som i anledning af densamma kunde finnas erforderliga.

Utskottet hemställde emellertid, att herr *Åkerlunds* förevarande motion ej måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets berörda hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lemnades till motionären,

Herr *Åkerlund*, som yttrade: Herr talman! Då jag hyser den åsigten, att för åstadkommande af ett effektivt försvar skatter måste uttagas på mångahanda sätt, men att dessa dock icke förslå, derest icke besparingar vidtagas inom andra grenar af statsförvaltningen,

och jag derjemte hyser den åsigten, att det sätt, hvarpå man sedan länge tillvägagått, nemligen att en hel del tjenstemän tillsättas, som icke få så mycket arbete inom det verk, der de tjenstgöra, att de för sitt arbete kunna ersättas så, att de få en någorlunda dräglig tillvaro, är synnerligen otillfredsställande, ber jag herrarne ursäktas mig att jag tagit mig friheten väcka denna motion. Utskottet har emellertid ställt sig mycket välvilligt emot densamma, ehuru utskottet för sin del antagit, att Kongl. Maj:t skall rätta alla brister härutinnan. Det är verkligen mycket vackert att hysa sådant förtroende till Kongl. Maj:t, som man synes alltmer och mer göra nu för tiden. Men jag tror, att det är litet mera förtroende än Kongl. Maj:t visat sig hysa till sig sjelf. Ty när Riksdagen, på en motionärs förslag, skref till Kongl. Maj:t om reglering af presterskapets ställning i landet, skulle Kongl. Maj:t, om Kongl. Maj:t följt utskottets anvisningar, gått till domkapitel, biskopar och kanske äfven kontraktsprostar och erhållit förslag från dessa, samt sedan kommit fram till Riksdagen med förslag, men Kongl. Maj:t tillsatte i stället en opartisk komité, deri ett par prester ock funnos, och detta skadade ju icke. Denna komité har framkommit med ett, såvidt jag förstår, mycket godt förslag, nemligen att sådana befattningar, som icke kunde bereda sina innehafvare sådan sysselsättning, att de för denna sysselsättning kunna erhålla fullgod lön, skulle indragas.

Jag har framställt för mig den frågan, huru det skulle gå till, om Kongl. Maj:t skulle genom embetsverken åstadkomma utredning i detta fall. Kongl. Maj:t skulle då tillfråga cheferna der, men de underlydande vänta af sina chefer, att dessa skola stå på verkets bästa, hvilket väl betyder detsamma som att tjenstemännen skola blifva så litet ansträngda som möjligt och aflöningen så hög som möjligt, och då är det icke trefligt för cheferna att komma fram med nödiga förslag om förändringar uti ifrågavarande hänseende. Dessutom tror jag icke, att jag säger för mycket, om jag påstår att det finnes förutfattade meningar, hvilka jag tror att en opartisk komité icke behöfde vara utsatt för. Vidare måste man medgifva, att åtskilliga af de högre chefsplatserna understundom kunna sägas utgöra reträttplatser för personer, som vänta på pension, och att sådana personer skulle intressera sig för någon större reform inom verket är mycket osannolikt. Det är icke ens att begära.

Att indragning af tjenstbefattningar emellertid kan ske till det allmännas och vederbörande tjenstemäns bästa visade häromdagen justitieministern, då det var fråga om anslag till ett par tjenstemän i justitierevisionen. Han förklarade då, att derest dessa tjenstemän finge så god aflöning, att man kunde fordra af dem fullgodt arbete, så skulle det gå att indraga en god del notarietjänster i hofrätterna. Jag förutsätter emellertid icke, att Kongl. Maj:t skall af sig sjelf fortgå på den vägen.

Här hör man jemt och ständigt rop om löneförhöjningar och dyrtidstillägg, och jag medgifver, att dess afordringar många gånger äro berättigade, men jag tror, att Kongl. Maj:t skulle komma att gå mycket långsamt till väga med afscende på de ifrågavarande

*Angående
förenklning af
arbetsmetoder-
na inom den
civila och
ecklesiastiska
förvaltningen
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förenkling af
arbetsmetoder-
na inom den
civila och
ecklesiastiska
förvaltningen
m. m.
(Forts.)*

reformerna, derest Riksdagen fortfarande beviljar dessa löneförhöjningar. Den rätta vägen vore nog, att Riksdagen stälde sig bestämdt afvisande dervidlag och att särskildt denna Riksdag intoge en afvisande ställning gent emot de klagomål, som i detta afseende fortfarande framstälts. Jag tror att detta vore det enda, som skulle kunna åstadkomma en rättelse från Kongl. Maj:ts sida.

Utskottet har åberopat ett föregående statsutskotts betänkande, deri utskottet säger, att som motionären icke tillkännagifvit sin önskan i detta fall, afstyrkes motionen. Jag frågar nu: »Är det rimligt att fordra, att en enskild motionär skulle komma fram med ett definitift förslag, huru denna fråga skulle ordnas. Jag tror, att man måste söka länge efter en motionär, som vågade sig på ett sådant företag, och hade jag kunnat komma fram med ett dylikt förslag, hade jag sannerligen icke begärt någon utredning.

Hvad nu den andra sidan af saken angår, nemligen den beträffande vederbörandes privata omhänderhafvanden, så är jag den förste att medgifva, att sådant mycket väl kan komma i fråga utan att vara hinderligt för det allmänna. Det kan till och med i vissa fall vara till nytta för vederbörande tjänstemän, i det att de icke blifva så isolerade från den öfriga världen som de skulle blifva, om de endast egna sig åt sina tjänstebefattningar. Men det finnes synnerligen många fall, der dylika privata befattningar innehafvas af embets- eller tjänstemän, och i hvilka fall jag icke tror att det är riktigt nyttigt att så sker. Jag vill hemställa till herrarne, om det t. ex. kan anses lämpligt, att styrelseledamöter i ett statens verk — jag vill naturligtvis icke nämna några namn, ty då vederbörande icke äro förmenade att innehafva tjänsterna, göra de ju ej någonting orätt — äfven fungera såsom styrelseledamöter i en privat inrättning, hvilken har många uppgörelser med det statens verk, der de äro anställda, att en aflägsset boende landtdomare hvarje vecka reser hit till Stockholm för att mot ganska stor aflöning tjenstgöra i ett privat verk och att styresmannen för ett län tillika fungerar som ordförande i det största privata etablissementet i länet, och detta oaktadt såväl intressenter i som arbetare vid detta etablissement hafva mål, som skola afgöras vid den domstol, der denne man är ordförande. Vidare finnes det en mycket hög statens inspektör, som mot en lön af 8,000 eller 9,000 kronor tjenstgör i ett privat verk här i Stockholm, och herrarne kunna nog förstå, att detta måste taga mycken tid i anspråk för honom. Jag har en mängd ytterligare anteckningar om sådana fall, men jag vill icke trötta herrarne dermed. Jag har endast velat visa, att jag icke flugit i ogjordt väder. Och för öfrigt kan jag nämna, för att visa, huru det står till, att det, hufvudsakligen här i Stockholm, finnes mer än 105 embets- och tjänstemän, som tjenstgöra i enskilda penningförvaltande verk, samt omkring 500, som tjenstgöra i andra enskilda inrättningar, detta enligt uppgifter, som äro officiella eller nära nog officiella. Dessutom finnes en hel mängd andra funktioner, som innehafvas af embets- eller tjänstemän, men hvilka man icke kan få någon kännedom om.

Herr talman! Ehuru jag af en framstående statsman i vårt land en gång erhöill den upplysningen, att det skulle vara nära nog lättare att flytta Stockholms slott till Fjäderholmarna än att afskaffa en vaktmästarebefattning i ett embetsverk, kan jag dock icke, då jag tror att denna fråga är af den allra största vikt för vårt land och för tjenstemännens egen ställning, underlåta att yrka bifall till min motion.

*Angående
förenkling af
arbetmetoder-
na inom den
civila och
eklesiastika
förvaltningen
m. m.
(Forts.)*

Herr Hedin i Stockholm: Herr talman! Jag skall bedja att i största korthet få uttala mitt fullkomliga instämmande i motionärens förslag och i hans nu afgifna yttrande.

Det har varit vanligt att betrakta framställningar sådana som denna som uttryck af fientlighet mot landets embets- och tjenstemän, men detta är en fullkomligt falsk uppfattning. Deremot visar det en fientlighet mot en del väl bekanta och mycket grofva missbruk. För öfrigt är framställningen enligt min tanke dikterad af verkligt intresse för embets- och tjenstemannakårens eget bästa. Vi veta alltför väl, att vi om några dagar få en ny påminnelse genom ett betänkande från statsutskottet angående dyrtidstillägg för nästa år, att vi gå till mötes en ny allmän löneroglering, men om denna löneroglering skall kunna utföras enligt den af Riksdagen för några decennier sedan för dess del fastställda principen: Full lön för fullt arbete, måste den åtminstone till någon del underlättas på det sätt, som motionären här föreslagit, nemligen genom indragning af öfverflödiga tjänster, för att man genom de på det sättet besparade medlen må kunna bättre aflöna en del tjänster, som obestriddigen äro för svagt aflönade.

Det är intresse för embets- och tjenstemannakåren och på samma gång för det allmänna bästa, som har dikterat denna framställning. Jag kan för min del icke finna, att kammaren skulle handla öfverdådigt eller obetänkt, om den med allt det material, som står till dess förfogande i tvenne till kammarens ledamöter utdelade redogörelser angående dels förening på en hand af flere tjänster, dels den dagliga tjenstgöringstiden i de olika verken, nu skulle våga bifalla motionärens framställning. När det kommer derhän, att Kongl. Maj:t tillsätter en komité för uppgörande af löneroglering för embets- och tjenstemän, kommer man nog liksom för 30 år sedan att uti en mellanmening nämna något om, att komitén äfven har uppdrag att tillse, om icke någon förenkling i fråga om dessa tjänster kan göras, men dertill torde komitén nog icke få tid, utan lönerogleringen blir väl det enda, hvarmed komitén kommer att syssla, och frågan om indragning af öfverflödiga tjänster glömmas nog bort då, liksom skedde på 1870-talet.

Jag anhåller att kammaren behagade bifalla motionen.

Häruti instämde herr vice talmannen *Swartling* samt herrar *Sandquist*, *Johansson* i Öija, *Söderberg* och *Jönsson* i Gammalstorp.

Herr Centerwall: Jag får med glädje medgifva, att utskottet

*Angående
förenklång af
arbetsmetoder-
na inom den
civila och
ecclesiastika
förvaltningen
m. m.
(Forts.)*

kunnat i sak till allra största delen instämman med motionären, men jag måste beklaga, att de upplysningar, som han nu lemnat, icke kommit utskottet till handa, och jag beklagar det så mycket mera, som — om jag icke misstager mig — ett löfte gifvits, att sådana upplysningar skulle ställas till utskottets förfogande. Så har emellertid icke skett.

Hvad sjelfva saken beträffar, torde herrarne, om herrarne behagat läsa igenom utskottets förevarande utlåtande, allesammans funnit, att utskottet lika väl som motionären anser en sådan utredning, som det här är fråga om, ganska befogad och motionens syfte mycket behjertansvärdt. Men skälet, hvarför utskottet ändå icke kunnat tillstyrka bifall till motionen, ligger i öppen dag och är äfven framställt i utlåtandet.

Om vi fästa oss vid första momentet i motionärens framställning, finna vi, att han der yrkar, att en utredning måtte verkställas genom lämpliga, opartiska personer, huruvida icke förenklångar uti arbetsmetoderna skulle kunna införas och åtskilligt mera arbete än nu presteras utaf vissa tjänsteinnehafvare o. s. v. Ja, men kan en sådan utredning göras utaf opartiska personer — jag antager af en parlamentarisk komité — utan att material föreligger? Hvarifrån skall materialet fås? Jo, från statens embetsverk och myndigheter, som af Kongl. Maj:t fått sig förelagdt att före utgången af instundande maj månad till Kongl. Maj:t inkomma med under tjänstemannaansvar, sålunda på heder och samvete, afgifna upplysningar angående just den fråga, som motionären först framställt. Då har man material, och då kan man göra en utredning härvidlag, men att dessförinnan på fri hand företaga en sådan förefaller mig vara ofantligt litet värdt. Skulle man nu tillsätta en komité för frågans utredande, vore det, som denna komité först hade att göra, just det att från statens embetsverk och myndigheter infordra sådana upplysningar, som Kongl. Maj:t redan infordrat. Alltså har Kongl. Maj:t i den delen förenkommit motionären.

Vidare yrkar motionären i andra delen af motionens kläm, att en utredning måtte verkställas angående embets- och tjänstemäns privata uppdrag. Hade vi inom utskottet fått de upplysningar, som den ärade motionären nu lemnat, skulle vi hafva begagnat oss af dem, d. v. s. begagnat dem med den kritik, hvaraf de synas vara i behof. Nu ha vi nöjt oss med att säga, att härvidlag råder ett missförhållande, isynnerhet när det är fråga om högre embetsmän, och det var egentligen det, som motionären, så att säga, brände på. Men en utredning i detta afseende kan för närvarande icke fortskrida långt, då man ännu icke har fått till stånd utredningen om huru, ifall det är möjligt att vidtaga förenklångar uti arbetsmetoderna, dessa skola ske, ty dessa båda saker hänga nära samman.

Motionären påstår sedan, att utskottet genom att beträffande hans motion citera ett gammalt statsutskotts yttrande sagt, att motionen saknar tillräcklig utredning. Ja, men jag tror dock, att vi haft rätt att säga, som vi gjort, ty något mera bör man väl ändå göra än att skriva några sidor visserligen mycket aktningvärda, men

temligen allmänna reflexioner, som dessutom synas vara skrifna för en annan kläm än den, som här framkommit. Den ärade motionären sade, att man måste gå långt för att finna en motion, som innehåller dylik utredning. Nej, min ärade vän, det behöfver man visst icke. Vi behöfva endast gå till sid. 4 i utlåtandet. Såsom der synes, förekom vid 1868 års riksdag en likartad motion, omfattande 24 kvartsidor, hvilken innehöll en fullständig utredning af frågan. Det hade varit önskligt, om herrarne hunnit gå igenom denna frågas historik, emedan herrarne då hade kunnat se, huru ofta frågan förekommit och huru svår den i sjelfva verket är; det hade då varit tydligt, att det icke är tänkbart, att ett tillfälligt utskott, som icke har sekreteriat eller annan hjälp, skulle kunna göra den förutredning, som behöfves för den definitiva utredningen.

Jag kan icke finna annat, än att motionären, såvidt han åsyftat att få ett instämmande af utskottet, att den af honom föreslagna utredningen är ganska lämplig och befogad, har vunnit sitt mål. Det är ju endast på det mera formella och logiska skälet, att ett bifall till motionärens framställning för närvarande icke skulle leda till något, om man icke får de af Kongl. Maj:t infordrade upplysningarna från embetsverken, som vi inom utskottet tagit oss friheten afstyrka motionen.

Hvad den högt ärade talaren på stockholmsbänken har sagt är hufvudsakligen detsamma, som blifvit anfördt af motionären. Den ärade talaren, som så länge och så mycket har sysselsatt sig med hithörande frågor, vet nog, huru oerhördt svåra de äro, och han vet också, att det icke har stått i utskottets makt att på grund af de redogörelser, som han omnämnde, bilda sig något fullt och helt ömdöme om den senare delen af motionärens framställning. Dertill hade fordrats mycken tid och — jag erkänner det villigt — mycket större förmåga, än utskottet eller, rättare sagdt, utskottets ordförande haft att förfoga öfver.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Jag gillar fullkomligt den siste talarens uppfattning i detta fall, nemligen att det är alldeles omöjligt för utskottet att åstadkomma en sådan utredning, som här fordras. Men här är icke fråga om, att utskottet skall göra en sådan utredning, utan utskottet skall pröfva, huruvida det kan vara lämpligt, att en utredning, sådan som den motionären föreslagit, kommer till stånd, och jag kan icke tänka mig annat, än att denna utredning bör vara så fullständig som möjligt. Nu säger utskottet visserligen, att Kongl. Maj:t infordrat utlåtande från embetsverk och myndigheter derom, huruvida det är möjligt att vidtaga några inskränkningsfrågor i fråga om befattningarnas antal o. d., men hurudant tro herrarne, att detta utlåtande kommer att blifva? Jag för min del tror, att detta utlåtande kommer att blifva sådant, att Kongl. Maj:t icke kan med anledning af detsamma vidtaga några förenklingsfrågor i detta fall, utan därför erfordras nog, att äfven andra, utomstående personer äro med och bedöma förhål-

*Angående
förenklingsfrågor af
arbetsmetoder-
na inom den
civila och
ecclesiastiska
förvaltningen
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förenklings af
arbetsmetoder-
na inom den
civila och
ecklesiastika
förvaltningen
m. m.
(Forts.)*

landena. Jag anser det vara lämpligt, att Riksdagen stöter på härvidlag och beslutar en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att en komité måtte tillsättas, som får i uppdrag att utreda frågan och inkomma med förslag i anledning af denna utredning. Det utlåtande, som statens embetsverk och myndigheter skola afgifva rörande denna fråga, skall vara inlemnadt till Kongl. Maj:t innan maj månads slut, och det kan då vara lämpligt, att en fullt opartisk utredning kommer till stånd genom personer, som stå utom det hela, ty jag tror icke, att det är riktigt, att embetsverken härvidlag skola vara de allena bestämmande.

Jag ber att få yrka bifall till motionärens framställning.

Herr Larsson i Mörtlösa instämde häruti.

Herr Hedin i Stockholm: Ja, äfven om statens embetsverk och myndigheter skola afgifva ett utlåtande i fråga, så tror jag, att en sådan motion som den af motionären här väckta är fullkomligt berättigad. Det har blifvit visadt genom redogörelser dels beträffande förening utaf flere tjänster på en hand, dels angående den dagliga tjänstgöringstiden för embets- och tjänstemän, och dertill kan jag lägga en annan, visserligen på enskild väg åstadkommen, men utaf sakkunniga utarbetad framställning, som för tre, fyra år sedan — om jag minns rätt — bekostades af en här utkommande tidning, Stockholmstidningen, och hvilken framställning innehåller en redogörelse för komitékostnader under loppet af ett tiotal år. Jag kan säga, att detta arbete verkställdes af sakkunniga personer, därför att jag hade tidningens uppdrag att ombesörja anordningen af detsamma, och jag kan äfven intyga, att det gjordes med största omsorg och samvetsgrannhet. Af denna framställning kan man se, huru liten hjälp Kongl. Maj:t har utaf sina egna embets- och tjänstemän, när äfven den allra enklaste och simplaste utredning af någon från Riksdagen till Kongl. Maj:t ankommen fråga skall verkställas. Då anlitas alltid komitéer, och det är mycket intressant att se, huru många komitéerna varit, hvilka ämnen de behandlat och hvilka oerhörda summor penningar de kostat under blott ett decennium. Dessa trenne saker visa, att motionären haft fullt goda skäl för sin framställning. Att begära mera af utskottet, än hvad det här uti ett mycket väl skrivet betänkande har åstadkommit, vore för mycket, i synnerhet som utskottet har många andra och stora frågor att behandla och tillräckligt mycket arbete ändå; derom är jag fullständigt öfvertygad.

Herr Centerwall: Herr talman! Jag är den siste ärade talar-
ren mycket tacksam för det erkännande, som han gaf åt utskottet. Emellertid kan jag icke riktigt sentera det skäl för bifall till motionen, som han ansåg framgå af den bekanta, utaf Stockholmstidningen bekostade utredningen angående komitéer, deras arbeten och kostnaderna för desamma, ty just den omständigheten, att det varit så många komitéer, som kostat så mycket, borde väl snarare tala mot än för tillsättandet af en ny stor komité. Jag skall emellertid icke fästa mig vid detta skäl.

Vi ansågo nog inom utskottet, att motionärens syfte var riktigt, men på samma gång tyckte vi, att frågan var för tidigt väckt, i det att man nemligen bör afvakta utlåtanden af embetsverken och myndigheterna. Men à la bonne heure, skall utredningen ske samtidigt, så gerna för mig. Jag för min del får säga — och jag tror, att utskottets öfriga medlemmar äro af samma mening som jag i detta fall — att jag icke har något emot, om kammaren nu på grund af rådande opinionsvind bifaller motionen. Det enda skälet, hvarför utskottet icke tillstyrkte bifall till motionen, har, som sagdt, varit det, att det ville ha den nödvändiga förutredningen färdig, innan den egentliga utredningen börjar. Men skulle det behaga kammaren att antaga motionen, så kommer detta att bereda hvarken mig eller någon annan af utskottets medlemmar något slags sorg, då vi ju, som jag redan förut sagt, i sak ha instämt med motionären och endast af yttre skäl yrkat afslag å hans framställning.

*Angående
förenkling af
arbetsmetoder
na inom den
civila och
ecklesiastika
förvaltningen
m. m.
(Forts.)*

Herr vice talmannen Swartling: Herr talman! Då jag nyss tillät mig att instämma med den ärade talaren på stockholmsbänken i hans första anförande, så hade jag icke tänkt begära ordet i denna sak. Men jag har gjort det med anledning af ett ord, som utskottets ärade ordförande yttrade i sitt första anförande. Han påvisade deri, att förnämsta skälet för utskottets afstyrkande af motionen låg i den af Kongl. Maj:t den 25 oktober 1901 aflåtna skrifvelsen till embetsverken. Men denna synes mig icke vara ett tillräckligt skäl för att afstyrka en sådan utredning, som motionären här äsyftat. Kongl. Maj:t har anbefalt embetsverken att se till, huruvida genom förenklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster. Men motionären begär, att Kongl. Maj:t, jemte det han ser till, om genom förenklingar i förvaltningen tjänster kunna indragas, också skall se till, huruvida icke åtskilligt mera arbete, än nu är fallet, kan presteras af åtskilliga tjänsteinnehafvare. Det är den senare delen, som jag anser vara synnerligen viktig, då jag har den innerliga öfvertygelsen, att mycket mera arbete bör kunna fordras af en hel del af statens embets- och tjänstemän. Naturligtvis följer deraf, att de skola hafva längre tjänstgöringstid. Men jag anser det önskligt, att tjänstgöringstiden blir längre. Då är det också helt naturligt, att afföningsarna skola höjas och sålunda ställningen för embets- och tjänstemän i det afscendet blifva bättre, hvarigenom man skulle kunna berättigas att ställa den fordran på dem, att de i mindre grad än nu skulle egna sig åt enskilda inkomstbringande göromål.

Jag ber att få vidhålla mitt föregående instämmande.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de derunder gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den i ämnet väckta motionen; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, detta beslut delgifvas Första Kammaren.

§ 6.

Herr *K. H. Branting* aflemnade följande motioner, nemligen: n:o 181, om ändring af 14 och 17 §§ riksdagsordningen; och n:o 182, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ny valkretsindelning för valen till Andra Kammaren.

Ifrågavarande motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 7.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 28, till Konungen angående ändring i tullsatserna för vissa slag af väfnader.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden: statsutskottets utlåtande n:o 12, angående Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjerde, femte, sjette, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1902 åt en del tjenstemän och betjente m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ny tariff å taran för inkommande utländska varor; och

n:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 62, angående upphörande af den Stockholms stads brandförsäkringsbolag förunnade frihet från afgift och kontribution; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 33, i anledning af väckt motion med förslag till jagtlag;

n:o 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af 4 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet; och

n:o 35, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående återförening af afsöndrad lägenhet med stamhemmanet.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

friherre *C. W. Ericson* under 8 dagar fr. o. m. den 8 april
och herr *J. A. Kinnman* » 5 » » » » 8 »

§ 10.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,20 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Tisdagen den 8 april.

Kl. 1 $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition till Riksdagen angående tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft i Göta elf vid Trollhättan.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *K. H. Brantings* vid kammarens senaste sammanträde afgifna motioner n:is 181 och 182.

§ 3.

Härefter föredrogs hvart för sig, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtande n:o 12, bevillningsutskottets betänkanden n:is 19 och 20 samt lagutskottets utlåtanden n:is 33, 34 och 35.

§ 4.

Herr talmannen lät uppläsa följande honom tillhandakomna skrifvelse.

Till herr talmannen i Riksdagens Andra Kammare.

I en till fullmäktige ställd skrifvelse af den 7 dennes har generalkonsuln Axel Johnson, af anledning att han den 29 sistlidna mars blifvit invald såsom ledamot i styrelsen för Stockholms enskilda bank, afsagt sig det honom vid innevarande års riksdag meddelade uppdraget att vara tredje suppleant i riksbankens styrelse; hvilket fullmäktige härmed hafva äran anmäla. Stockholm den 8 april 1902.

Pehr Elvenheim.

R. Törneblad.

K. Langenskiöld.

Kammaren beslöt för sin del att, med godkännande af den sålunda gjorda afsägelsen, åt de vid denna riksdag af kammaren utsedde valmän för utseende af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt suppleanter för Riksdagens fullmäktige i nämnda

verk uppdraga att välja en suppleant i riksbankens styrelse i den afgångnes ställe.

§ 5.

Interpellation. Ordet lemnades till

Herr Waldenström, som anförde: Herr talman, mina herrar! Andra Kammaren har nyligen för sin del fattat beslut om en skrifvelse till Kongl. Maj:t angående en reform af undervisningsväsendet vid våra universitet i afsigt att inskränka den nu allt för orimligt långa studietiden. Det är ock antagligt, att Första Kammaren skall fatta ett liknande beslut och att på grund deraf en utredning i frågan genom Kongl. Maj:ts försorg kommer att föranstaltas.

Emellertid har redan med afseende å *en* fakultets studie- och examensväsende en utredning blifvit afgjord. År 1897 den 21 maj nedsatte nemligen Kongl. Maj:t en komité för att — som det hette -- afgifva »förslag till stadga angående undervisnings-, studie- och examensväsendet inom de teologiska fakulteterna vid universitetet i Upsala och Lund». Denna komité inlemnade sitt betänkande den 1 juli 1898. Sedermera har detta varit ute på remiss, och af alla har behofvet af en reform på detta område blifvit erkänd. Men sedan betänkandet aflemnades, är det nu på fjerde året, utan att någon åtgärd från Kongl. Maj:ts sida har blifvit vidtagen. Det synes mig vara ganska märkvärdigt, att på detta sätt komitébetänkanden och deröfver afgifna utlåtanden i årtal begrafvas uti departementen.

Emellertid hafva de teologie studerandena vid universitetet i Upsala i förliden månad till Kongl. Maj:t inlemnad en underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t ville i nåder företaga detta ärende till behandling och, såsom det i skrifvelsen heter, genomföra »den reform, hvars nödvändighet af alla hörda myndigheter erkänts». Denna skrifvelse är undertecknad af icke mindre än 151 teologie studerande vid Upsala universitet. De äro naturligtvis i högsta grad intresserade af att få veta, om Kongl. Maj:t ämnar göra någonting härvidlag, och i sådant fall när man kan vänta, att någonting skall blifva åtgjort. Jag vet, att de äro särdeles oroliga öfver möjligheten, att denna sak skall begrafvas i en eventuel komité, som får sig uppdraget att utlåta sig angående universitetsstudierna för öfrigt, och derfor skall jag be om kammarens tillåtelse att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande spörsmål:

Är det herr statsrådets afsigt att med anledning af den skeddade utredningen vidtaga någon åtgärd för genomförande af en reform af det teologiska studie- och examensväsendet vid våra universitet, och om så är, när kan en sådan åtgärd vara att vänta?

Den af herr Waldenström sålunda gjorda anhållan blef på begäran bordlagd.

§ 6.

Afgåfvos följande nya motioner, nemligen af:

herrar *J. E. Biesèrt* och *J. A. Sandwall*, n:o 183, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar m. m.; och

herr *E. A. Lindblad*, n:o 184, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppförande af ny byggnad för Kongl. Maj:ts kansli m. m.

Dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 7.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 25, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 60 § konkurslagen;

n:o 26, i anledning af väckt motion om ändring af 15 § i lagen angående sparbanker den 29 juli 1892;

n:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen angående patent den 16 maj 1884;

n:o 30, i anledning af väckt motion om borttagande af undantagsbestämmelser rörande sjelfspillingars jordfästning; och

n:o 31, i anledning af väckt motion om ändring af 1 § i förordningen om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866.

Vidare godkändes konstitutionsutskottets härefter anmälda förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 29, till Konungen i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 1 § 11:o tryckfrihetsförordningen.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *O. H. Ström* under åtta dagar från och med den 9 innevarande april samt herr *G. M. Bäärnhielm* under berörda den 9 april.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,51 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.